

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně-ekonomická fakulta

Katedra statistiky

Bakalářská práce

**Statistická analýza vývoje pojistného trhu
v České republice**

Pavel Žák

© 2011 ČZU v Praze

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra statistiky

Akademický rok 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Pavel Žák

obor Podnikání a administrativa

Vedoucí katedry Vám ve smyslu Studijního a zkušebního řádu ČZU v Praze
čl. 16 určuje tuto bakalářskou práci.

Název práce: **Statistická analýza vývoje pojistného trhu v
České republice**

Osnova bakalářské práce:

1. Úvod
2. Cíl práce a metodika
3. Literární rešerše
4. Charakteristika současné úrovně řešené problematiky
5. Analýza dosažených výsledků. Vývojové tendence vybraných ukazatelů pojistného trhu. Příčiny změn. Mezinárodní porovnání. Očekávaný vývoj. Návrhy a doporučení
6. Závěr
7. Seznam použitých zdrojů
8. Přílohy

Rozsah hlavní textové části: 30 - 40 stran

Doporučené zdroje:

Cipra, T. : Finanční a pojistné vzorce. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1633-X.
Čejková, V.: Pojistný trh. Praha: GRADA Publishing s.r.o., 2002. ISBN 80-86946-00-2 .
Čejková, V., Nečas, S. : Pojistný trh. Brno: MU ESF v Brně, 2005. ISBN 80-210-3661-3.
Daňhel, J. a kol.: Pojistná teorie. Praha: Professional Publishing s.r.o., 2006. ISBN 80-86946-00-2.
Daňhel, J., Ducháčková, E. : Analýza globálních trendů ve světovém a českém komerčním pojišťovnictví. Praha: Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1256-3.
Fuchs, D. : Finanční trhy. Brno: MU ESF Brno, 2004. ISBN 80-210-3526-9.
Hindls, R., Hronová, S., Seger, J., Fischer, J. : Statistika pro ekonomy. Praha : Professional Publishing, 2006. ISBN 80-869-4616-9.

Další literatura bude doporučena v průběhu zpracování bakalářského úkolu.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Marie Prášilová, CSc.**

Termín odevzdání bakalářské práce: březen 2011

Kaba

.....
Vedoucí katedry

[Signature]

.....
Děkan

V Praze dne: 24. 3. 2010

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že bakalářskou práci "Statistická analýza vývoje pojistného trhu v České republice" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne _____

Poděkování

Touto cestou děkuji vedoucí mé bakalářské práce, doc. Ing. Marii Prášilové, CSc., za její odborné vedení, pomoc, cenné rady, čas a trpělivost, které mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnovala.

Statistická analýza vývoje pojistného trhu v České republice

Statistical analysis of the insurance market development in the Czech Republic

Souhrn

Předmětem bakalářské práce je analýza vývoje pojistného trhu v České republice v letech 1993-2009, provedení komparace s evropským trhem a určení faktorů, které vývoj trhu ovlivnily. Nezbytnou součástí práce je odhad budoucího vývoje v nejbližších letech. V práci jsou hodnoceny ukazatelé jako objem předepsaného pojistného, škodovost a pojištěnost.

Summary

The aim of the bachelor thesis is analysis of the insurance market development in the Czech republic from 1993 to 2009, carrying out comparison with european market and specifying factors which affect insurance market. Estimation of future development in next years is necessary part of the thesis. This bachelor thesis is mainly focused on the following indicators: written premium, loss experience and insurance penetration.

Klíčová slova:

pojištění, pojistný trh, životní pojištění, neživotní pojištění, analýza, pojistné

Keywords:

insurance, insurance market, life insurance, non-life insurance, analysis, premium

Obsah:

1.	Úvod.....	9
2.	Cíl práce a metodika.....	10
2.1	Cíl práce.....	10
2.2	Metodika.....	10
2.2.1	Časové řady.....	10
2.2.2	Elementární charakteristiky časových řad.....	11
2.2.3	Přístupy k modelování časových řad.....	12
2.2.4	Analytické vyrovnání časových řad.....	12
2.2.5	Volba vhodného modelu trendu.....	13
2.2.6	Očištění o změnu cenové hladiny.....	13
3.	Literární rešerše.....	14
3.1	Význam pojišťovnictví v ekonomice.....	14
3.2	Pojistný trh jako součást finančního trhu.....	14
3.3	Rozdělení pojistného trhu.....	15
3.4	Subjekty pojistného trhu.....	15
3.4.1	Subjekty na straně nabídky.....	16
3.4.2	Subjekty na straně poptávky.....	17
3.4.3	Asociace pojišťoven.....	17
3.5	Regulace a dohled.....	17
3.6	Ukazatele úrovně pojistného trhu.....	18
3.6.1	Základní ukazatele pojistného trhu.....	18
3.6.2	Doplňkové ukazatele pojistného trhu.....	19
3.6.3	Faktory ovlivňující úroveň pojistného trhu.....	20
3.7	Členění pojištění.....	20
3.7.1	Životní pojištění.....	21
3.7.2	Neživotní pojištění.....	23
3.7.2.1	Vybraná majetková pojištění.....	24
3.7.2.2	Vybraná pojištění odpovědnosti za škodu.....	25
3.7.2.3	Vybraná jiná neživotní pojištění.....	25
3.8	Rizika spojená s pojišťovací činností.....	26
3.8.1	Klasifikace rizik pojišťovnictví.....	27
3.8.2	Řízení rizik v pojišťovnictví.....	28
3.8.3	Solventnost pojišťoven.....	28
3.9	Předpisy upravující pojistný trh.....	28
3.9.1	Zákon o pojišťovnictví.....	29
3.9.2	Ostatní předpisy.....	29
4.	Charakteristika současné úrovně řešené problematiky.....	29
4.1	Ekonomická situace v České republice.....	30
4.2	Struktura trhu.....	30
4.3	Základní ukazatele pojistného trhu.....	32
4.4	Zastoupení jednotlivých druhů pojištění.....	33
4.5	Hospodaření pojišťoven.....	33

5.	Vývoj pojistného trhu České republiky.....	34
5.1	Struktura trhu.....	34
5.2	Vývoj základních ukazatelů pojistného trhu.....	38
5.2.1	Předepsané pojistné.....	38
5.2.2	Poměr životního a neživotního pojištění.....	41
5.2.3	Podíl pojistného k HDP.....	42
5.2.4	Pojistná plnění a škodovost.....	43
5.3	Význam jednotlivých druhů pojištění.....	45
5.4	Hospodaření pojišťoven.....	46
5.5	Porovnání pojistného trhu ČR s evropským trhem.....	48
5.6	Odhad budoucího vývoje.....	50
5.6.1	Statistický odhad.....	50
5.6.2	Perspektivy pojistného trhu v ČR.....	51
6.	Závěr.....	54
7.	Seznam použitých zdrojů.....	57
	Seznam grafů.....	60
	Seznam tabulek.....	60
	Seznam zkratk.....	61
	Seznam příloh.....	62
	Přílohy.....	63

1. Úvod

Pojišťovnictví je v současné době nepostradatelnou součástí tržní ekonomiky. Umožňuje ekonomickým subjektům řešit negativní důsledky nahodilých událostí. Pojištění sice riziko výskytu takových událostí nevyloučí, je však prostředkem k eliminaci jejich dopadů. Tím poskytuje ekonomickým subjektům jistotu, že se budou v případě realizace nahodilých událostí schopni s takovou situací vyrovnat.

První zmínky o určitých formách pojištění sahají až do doby před naším letopočtem. První pojišťovny jako instituce vznikají na přelomu 18. a 19. století, nejčastěji ve formě vzájemných pojišťoven. Tehdejšími odvětvími byly životní pojištění (především krytí rizika smrti) nebo námořní pojištění. K původně omezené nabídce krytí rizik se postupně přidávaly další rizika. Postupnou inovací produktů se pojišťovnictví rozvinulo až do dnešní podoby. Na území současné České republiky byl však tento proces po druhé světové válce přerušen. V roce 1945 byly pojišťovny zestátněny a od roku 1948 poskytovala pojištění pouze jedna státní pojišťovna.

Obrat nastal až v souvislosti se společensko-ekonomickými změnami po roce 1989. Pojistný trh jako takový v podstatě neexistoval a bylo zřejmé, že vznikající tržní ekonomika se neobejde bez standardně fungujícího pojišťovnictví. V uplynulých 20 letech se z pojišťovnictví stalo jeden z nejstabilnějších odvětví ekonomiky. Vzrostl počet pojišťoven na trhu, kompletně se změnila legislativa a podstatně se zvýšila nabídka pojistných produktů a kvalita služeb. Od 1. května 2004 se v souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie pojistný trh stal součástí Jednotného evropského trhu.

V posledních několika desetiletích se význam pojišťovnictví v ekonomice zvyšuje především zásluhou nabídky inovativních produktů v oblasti životního pojištění, které kombinují krytí osobních rizik a spoření. Tím se pojistný trh stává alternativou investování úspor a jejich zhodnocení vzhledem k ostatním finančním nástrojům. Tyto prostředky (rezervy) pojišťovny dále investují na finančním trhu a jsou tak aktivními účastníky operací probíhajících na finančních trzích. Především ve vyspělých ekonomikách hraje životní pojištění významnou roli. Tato skutečnost souvisí s vyšší úrovní příjmů obyvatelstva a vyšší mírou úspor. Český pojistný trh ve využití produktů životního pojištění stále zaostává ve srovnání s vyspělými trhy, z čehož lze usuzovat, že na trhu existuje prostor pro další rozvoj.

2. Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem bakalářské práce je analyzovat vývoj pojistného trhu v České republice v letech 1993-2009, provést jeho komparaci s evropským pojistným trhem a popsat skutečnosti a faktory, které vývoj ovlivnily. Na základě provedených analýz bude zpracován odhad budoucího vývoje pojistného trhu v nejbližších letech. V práci budou hodnoceny především ukazatelé jako objem předepsaného pojistného, objem pojistných plnění, pojištěnost, škodovost, rozložení trhu a hospodaření pojišťoven, a to nejen za celý trh, ale také zvlášť za segment životního pojištění a neživotního pojištění. V rámci těchto segmentů bude rovněž rozebrán podíl jednotlivých druhů pojištění.

Podkladová data budou čerpána z výročních zpráv České asociace pojišťoven, zpráv o dohledu nad finančním trhem ČNB a statistických publikací ČSÚ. Údaje z evropského trhu budou získána ze zpráv CEA.

2.2 Metodika

2.2.1 Časové řady

Časová řada je posloupnost věcně a prostorově srovnatelných pozorování (dat), která jsou jednoznačně uspořádána z hlediska času. Analýza časových řad je soubor metod, které slouží k popisu těchto řad.

Časové řady se rozlišují:

- a) podle časového hlediska na **intervalové** (tj. časové řady intervalových ukazatelů) a na **okamžikové** (tj. časové řady okamžikových ukazatelů)
- b) podle periodicity, s jakou jsou údaje v řadách sledovány, na časové řady **dlouhodobé** mající periodu alespoň jeden rok a na časové řady **krátkodobé**, kde je perioda kratší než jeden rok (čtvrtletní, měsíční, týdenní aj.)
- c) podle druhu sledovaných ukazatelů časové řady na časové řady **primárních** (prvotních) ukazatelů a na časové řady **sekundárních** (odvozených) ukazatelů.[8]

2.2.2 Elementární charakteristiky časových řad

První diference

První diference charakterizuje absolutní přírůstek nebo úbytek zkoumaného ukazatele v určitém okamžiku (období) proti okamžiku (období) bezprostředně předcházejícímu.

$$dy_t = y_t - y_{t-1} \quad \text{pro } t = 2, 3, \dots, n \quad (2.1)$$

Druhá diference

Druhé absolutní diference charakterizují absolutní zrychlení, respektive zpomalení vývoje ve zkoumané časové řadě, o kolik byl následující přírůstek větší, respektive menší než předcházející.

$$d^{(2)}y_t = dy_t - dy_{t-1} \quad \text{pro } t = 3, 4, \dots, n \quad (2.2)$$

Koeficient růstu

Jedná se o relativní charakteristiku růstu, respektive poklesu, charakterizující relativní postupnou rychlost změn v časové řadě. V případě, že koeficient růstu je vyjádřen v procentech, jde o tempo růstu.

$$k_t = y_t / y_{t-1} \quad \text{pro } t = 2, 3, \dots, n \quad (2.3)$$

Průměrný koeficient růstu

Průměrný koeficient růstu za celou časovou řadu se nejčastěji počítá jako geometrický průměr jednotlivých koeficientů k_t . Je nezbytné upozornit, že počítat jej má smysl jen tehdy, jestliže časová řada má v podstatě monotónní vývoj (ukazatel neustále roste nebo klesá). Ze vzorce je patrné, že průměrný koeficient růstu závisí na krajních hodnotách a nemusí tak zachytit průběh časové řady. Před výpočtem je tedy nutné časovou řadu analyzovat, pokud je to nezbytné rozdělit na několik částí vykazující monotónní průběh.

$$\bar{k} = \sqrt[n]{k_2 k_3 \dots k_n} = \sqrt[n-1]{\frac{y_n}{y_1}} \quad (2.4)$$

Průměrný absolutní přírůstek

$$\bar{\Delta} = \frac{\sum \Delta y_t}{n-1} = \frac{(y_2 - y_1) + (y_3 - y_2) + \dots + (y_n - y_{n-1})}{n-1} = \frac{y_n - y_1}{n-1} \quad (2.5)$$

Koeficient přírůstku (relativní přírůstek)

$$\delta = (y_t / y_{t-1}) - 1 \quad \text{pro } t=2, 3, \dots, n \quad (2.6)$$

Bazický index

Jednoduché indexy jsou veličiny, srovnávající dvě hodnoty téhož ukazatele. U delších časových řady mohou být příslušné indexy počítány ke stejnému základu (např. k nejstarší hodnotě v časové řadě původních pozorování). V takovém případě se jedná o tzv. bazický index.

$$I_{i/0} = \frac{q_i}{q_0} \quad (2.7)$$

2.2.3 Přístupy k modelování časových řad

Tradičním výchozím principem modelování časových řad je jednorozměrný model.

Klasický model vychází z dekompozice řady na čtyři složky.

Trendová složka T_t představuje hlavní tendenci dlouhodobého vývoje hodnot sledovaného ukazatele. Trend může být rostoucí, klesající nebo konstantní.

Sezónní složka S_t je pravidelně se opakující odchylka od trendové složky u časových řad s periodicitou kratší než jeden rok.

Cyklickou složkou C_t se rozumí kolísání okolo trendu v důsledku dlouhodobého vývoje s délkou vlny delší než jeden rok.

Náhodná složka e_t se vyskytuje vlivem vedlejších faktorů náhodného charakteru. V ideálním případě lze počítat s tím, že jejím zdrojem jsou drobné navzájem nezávislé příčiny.[8]

$$y_t = T_t + S_t + C_t + e_t \quad t=1, 2, \dots, n \quad (2.8)$$

2.2.4 Analytické vyrovnání časových řad

Pro analýzu dynamiky vývoje časových řad se používají trendové funkce, od kterých se především vyžaduje matematická jednoduchost.

$$\text{lineární} \quad T_t = a + b \cdot t \quad (2.9)$$

$$\text{kvadratická} \quad T_t = a + b \cdot t + c \cdot t^2 \quad (2.10)$$

Nejčastěji využívanou metodou odhadu parametrů trendových funkcí je metoda nejmenších čtverců.

2.2.5 Volba vhodného modelu trendu

Základem pro rozhodování by měla být věcně ekonomická kritéria, které však (pokud vůbec) umožní poznat základní tendence ve vývoji analyzovaného ukazatele spíše jen v hrubých rysech. Druhou jednoduchou možností je analýza grafu zobrazené časové řady. Volba na základě analýzy grafu je však značně subjektivní a lidé tak mohou dojít k různým závěrům.

Jiným často používaným kritériem je index determinace. Za nejvhodnější trendovou funkci je považována ta, která vede k nejvyšší hodnotě indexu determinace, neboť určuje (je-li vyjádřen v procentech) z kolika procent zvolený model vysvětluje celkové kolísání časové řady. I toto kritérium má však své nedostatky.[8]

$$I^2 = 1 - \frac{\sum (Y_i - \hat{Y}_i)^2}{\sum (Y_i - \bar{Y})^2} \quad (2.11)$$

Dalším využívaným kritériem vhodnosti zvolené trendové funkce je M.A.P.E. (střední absolutní procentní chyba odhadu). Za přijatelnou hodnotu je obecně považováno M.A.P.E. nepřekračující 10%.

$$MAPE = \frac{100}{n} \sum_t \left| \frac{y_t - \hat{y}_t}{y_t} \right| \quad (2.12)$$

2.2.6 Očištění o změnu cenové hladiny

Očištění mezeročního růstu o změnu cenové hladiny v ekonomice se bude provádět pomocí deflátoru hrubého domácího produktu.

$$\text{reálný mezeroční růst(\%)} = \text{nominální mezeroční růst(\%)/deflátor HDP(\%)} \quad (2.13)$$

3. Literární rešerše

3.1 Význam pojišťovnictví v ekonomice

Pojišťovnictví a pojištění jsou v současnosti již neodmyslitelnou součástí lidské společnosti. V podstatě každou lidskou činnost doprovází riziko a nejistota. Na jedné straně vědecký pokrok přinesl možnost lépe se s některými negativními důsledky nahodilosti vyrovnávat, na druhé straně je však s vývojem spojen vznik nových, doposud nepoznaných rizik. Růst bohatství spolu s koncentrací majetku na poměrně malém prostoru (velká města, průmyslové komplexy apod.) doprovází vyšší rozsah dopadů nahodilých událostí.[6,9]

Každý ekonomicky subjekt je tak postaven před rozhodnutí, zda spoléhat, že k takovým událostem nedojde nebo využít některého nástroje krytí finanční ztrát z nahodilých událostí. Subjekt může ztráty pokrýt buď z vlastních zdrojů (samopojištění) anebo přenést rizika na jiný subjekt – pojišťovnu. Význam pojišťovnictví tak spočívá v ovlivňování fungování tržní ekonomiky zásluhou krytí ztrát z nahodilých událostí a ve stabilizaci ekonomické úrovně subjektů. Vedle toho má komerční pojištění makroekonomický význam v souvislosti s tvorbou a investováním technických rezerv pojišťoven.[6]

3.2 Pojistný trh jako součást finančního trhu

Finanční trh je v dnešní době neodmyslitelnou součástí tržního systému, umožňující pohyb peněz a kapitálu mezi různými ekonomickými subjekty. Prostřednictvím finančních zprostředkovatelů se na finančním trhu soustřeďuje nabídka a poptávka po finančních nástrojích, tj. po peněžním kapitálu, platebních prostředcích, cenných papírech, devizách, pojistné a zajistné ochraně, komoditách a podobně. Finanční zprostředkovatelé jsou především banky, spořitelny, pojišťovny, burzy, fondy, makléři a další.[3]

Finanční trh je možné členit podle charakteru aktivace finančních prostředků na trh primární a sekundární nebo dle obsahu na trh dluhový, akciový, komoditní a měnový. V rámci obvyklého rozdělení je finanční trh členěn na trh peněžní, kapitálový, devizový, komoditní a pojistný. Finanční trh je trh značně složitý a nepřehledný, jeho význam v tržní ekonomice neustále roste a je citlivým ukazatelem stavu prosperity a

neúspěchů hospodářského vývoje. Každý ze segmentů finančního trhu má své zvláštnosti a velmi specifický je trh pojistný.[2,7,10]

Pojistný trh funguje na principu shromažďování a rozdělování dočasně volných peněžních prostředků, které však nejsou soustředěny v peněžních fondech, jak je obvyklé na finančním trhu, nýbrž v rezervách. Rezervy jsou vytvářeny za účelem případné úhrady pojistných plnění a nelze tak předem určit, jestli budou použity na spotřebu nebo akumulaci. Rezervy by měly být vytvářeny a rozdělovány v závislosti na riziku a tak, že v přiměřeném rozsahu zabezpečí úhradu pojistných potřeb, které jsou v jednotlivých případech náhodné, avšak vcelku odhadnutelné.[2,4]

Na pojistném trhu je realizována nabídka a poptávka v oblasti přenášení rizik pojištěním. Cenu, kterou musí subjekty na trhu zaplatit za pojistnou a zájstnou ochranu je pojistné a zajistné. Specifikem pojistného trhu je převis nabídky nad poptávkou, což je zárukou soutěže, ovlivňované tvorbou cen a pojistných produktů, tak jako je tomu u jiných segmentů finančního trhu. Trh je však ovlivňován dohledovou činností státem pověřeného orgánu a tím jsou do určité míry soutěž a konkurence omezeny.[3]

3.3 Rozdělení pojistného trhu

Pojistný trh lze členit na věcný pojistný trh, kde je uskutečňována nabídka a poptávka po pojištění a zajištění a investiční pojistný trh, kde jsou investovány dočasně volné prostředky pojistitele. Uvedené segmenty je možné dále členit podle různých faktorů. Věcný pojistný trh lze dělit podle předmětu pojištění na trh životního pojištění a trh neživotního pojištění. Investiční pojistný trh je tříděn podle toho, do jakých finančních nástrojů pojišťovny volné prostředky investují. Používanými instrumenty jsou převážně dluhopisy a majetkové účasti, případně devizy, nemovitosti a další.[12]

3.4 Subjekty pojistného trhu

Na pojistném trhu stranu nabídky představují pojistitelé, zajistitelé a pojišťovací zprostředkovatelé. Na straně poptávky vystupují pojistníci a pojištění. Na trhu dále působí asociace pojišťoven a jiné asociace, nezbytnou součástí jsou orgány státního dohledu. Vedle toho mohou být účastníky pojistných vztahů obmyšlený a poškozený.

3.4.1 Subjekty na straně nabídky

Hlavní činností pojišťovny je přebírat na sebe obvykle smluvně definovaná rizika svých klientů. Za tuto specifickou peněžní službu pojišťovna inkasuje pojistné. S ohledem na to, že plnění závazku nastává až v budoucím období, je nezbytné, aby se pojišťovny vyrovnávaly s nahodilostí a faktorem časového zpoždění. Dále pojišťovny hospodaří s dočasně volnými prostředky. Obě tyto složky hospodaření jsou úzce propojeny, i když historicky nebyly vždy chápány ve své jednotě. Pojišťovny jsou obvykle koncipovány jako komerční subjekty usilující o dosažení výnosu z pojistné činnosti a z operací na finančním trhu při respektování požadavku na odpovídající míru finanční stability. Oproti tomu státní pojišťovny mohou fungovat na neziskovém principu. Uplatňují se v případech, kdy pro komerční pojišťovnu není určitá oblast dostatečně zisková nebo dokonce ztrátová. Pokud se pojišťovna soustředí pouze na určité riziko, jedná se o pojišťovnu specializovanou. Při své činnosti se snaží využívat hlubších znalostí o pojišťovacím monoriziku (např. cestovní pojištění, pojištění právní ochrany). Zatímco univerzální pojišťovna nabízí širokou škálu nabídky přenosu rizik a spoléhá na vyšší míru vzájemného vyrovnávání různých rizik.[4]

Důležitým mezičlánkem mezi pojistitelem a klienty jsou pojišťovací zprostředkovatelé, kteří zpravidla fungují jako samostatné podnikatelské subjekty. Postavení, práva a povinnosti pojišťovacích zprostředkovatelů upravuje zákon č. 38/2004 Sb. v aktuálním znění. Zprostředkovatelé, kteří prodávají pojistné produkty jen pro jednoho pojistitele na základě smlouvy o zprostředkování se označují jako pojišťovací agenti. Pojišťovacími makléři jsou zprostředkovatelé, kteří se neorientují pouze na jednoho pojistitele a působí ve prospěch klienta. Pomáhají tak zákazníkům lépe se orientovat v problematice pojištění.[6,9]

Zajišťovna je právnická osoba, jež na sebe přebírá za úplatu (zajistné) část rizik pojišťoven. V praxi je často využíván systém, kdy zajistitel dále postupuje část rizika na dalšího zajistitele. Převzetí rizika zajistitelem umožňuje pojišťovně uvolnit kapacitu na další pojišťování a vytváří jistotu, že i mimořádně náročná plnění budou uhrazena. Na základě analýzy pojištěných rizik, úrovně škodovosti a úrovně sazeb u pojistitele je vypracován zajistný program, který určuje způsob a rozsah zajištění.[3,4]

3.4.2 Subjekty na straně poptávky

Pojistníkem je právnická nebo fyzická osoba, která sjednala pojištění a zavázala se platit pojistné za pojistnou ochranu. Pojištěný je osoba, ve prospěch které bylo pojištění uzavřeno. Ve většině případů se jedná o tutéž osobu. Pokud se však jedná o osoby odlišné, pak případné právo na pojistné plnění vzniká pojištěnému. Obmyšleným se rozumí osoba, které je vyplaceno plnění v případě úmrtí pojištěného. Jméno obmyšleného je uvedeno v pojistné smlouvě. Poškozený je osoba, které pojišťovna poskytuje plnění za předpokladu, že má právní nárok na úhradu škody způsobené pojištěným.[6]

3.4.3 Asociace pojišťoven

Asociace je dobrovolným sdružením pojišťoven se statutem samostatného právního subjektu. Svoji činností působí na pojišťovny jako koordinátoři jejich odborných činností a společných zájmů s cílem vytvořit zdravý, konkurenční trh, založený na vysoké odborné a etické úrovni.[3]

Tuto roli v České republice plní Česká asociace pojišťoven(ČAP), která vznikla v listopadu 1993. V současné době má 30 řádných členů a 2 přidružené členy. Jejími členy mohou být pouze pojišťovny, mající povolení vykonávat pojišťovací nebo zajišťovací činnost v souladu s zákonem o pojišťovnictví. Mezi její úkoly patří zejména koordinace a prosazování společných zájmů pojišťoven ve vztahu k orgánům státní správy a dalším subjektům včetně zahraničních, připomínkování a navrhování legislativy nebo činnost při odstraňování rozporů mezi členy asociace. Česká asociace pojišťoven dále dbá na dodržování odpovídajícího způsobu obchodního jednání členů, na dodržování etiky vztahů mezi členy a podporuje vědeckou činnost v pojišťovnictví.[16]

Další profesní organizace působící na českém trhu jsou Asociace českých pojišťovacích makléřů (AČPM) a Česká kancelář pojistitelů.

3.5 Regulace a dohled

Cílem regulace v pojišťovnictví je ochrana klientů využívajících pojišťovací produkty, zabezpečení stability odvětví pojišťovnictví a důvěryhodnosti konkrétních institucí a podpora transparentnosti při provozování pojišťovacích služeb. Základní nástroj

regulace pojišťovnictví představují právní předpisy. Dohledovou činnost vykonává Česká národní banka na základě zákona č. 57/2006 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s sjednocením dohledu nad finančním trhem. Před nabytím účinnosti tohoto zákona na začátku dubna 2006 byl státní dohled v kompetenci Úřadu státního dozoru v pojišťovnictví a penzijním připojištění Ministerstva financí.[6]

ČNB vydává licence a povolení k činnosti pojišťoven a zajišťoven, dbá na dodržování zákona o pojišťovnictví a dalších právních předpisů upravujících pojištění, plnění opatření vydaných ČNB, dodržování zásad hospodaření pojišťoven z hlediska zabezpečení plnění jejich závazků, platební schopnosti či solventnosti. Rovněž se zaměřuje na dodržování zásad pro tvorbu, použití a finanční umístění technických rezerv. V případě porušení povinností pojišťoven je oprávněna udělovat sankce, omezit nebo odejmout povolení k provozování činnosti či může být na pojišťovnu uvalena nucená správa. Vedle činnosti pojišťoven a zajišťoven dohlíží ČNB na činnost pojišťovacích zprostředkovatelů a samostatných likvidátorů pojistných událostí.[13]

3.6 Ukazatele úrovně pojistného trhu

Úroveň pojistného trhu lze hodnotit nejen z hlediska kvantitativního, čili pomocí vybraných ukazatelů činnosti pojišťoven, ale též z hlediska kvality právního prostředí, výkonu státního dohledu a činnosti dalších organizací působících na trhu.

3.6.1 Základní ukazatele pojistného trhu

Objem předepsaného pojistného

Objem předepsaného pojistného představuje sumu veškerého pojistného získaného za celý pojistný trh ve sledovaném roce. Ukazatel je ovlivněn na jedné straně počtem pojistných smluv, na druhé straně parametry jednotlivých pojistných smluv (např. výši pojistné částky). K hodnocení vývojových tendencí slouží tempo ročního růstu předepsaného pojistného, je však nutné počítat s faktem, že se jde o nominální hodnotu, která zahrnuje i vliv inflace. Celkovou sumu lze dále rozdělit na objem předepsaného pojistného na životní a neživotní pojištění, čímž je umožněno hodnotit vývojové tendence z hlediska rozložení trhu.[4]

Objem pojistných plnění

Objem pojistných plnění vypovídá o částce pojistných plnění, která byla vyplacena klientům po vzniku pojistných událostí na základě splnění podmínek, obsažených v pojistné smlouvě, za příslušný rok. Rovněž zde je možné dělení na pojistná plnění na životní pojištění a na neživotní pojištění.[3]

Škodovost

Škodovost udává poměr mezi výší poskytnutých pojistných plnění a výší předepsaného pojistného. Škodovost a objem pojistných plnění však mohou v konkrétním roce výrazně ovlivnit mimořádné pojistné události.[2]

Pojištěnost

Pojištěnost je ukazatel definovaný jako poměr předepsaného pojistného k hrubému domácímu produktu v běžných cenách. Využívá se jako ukazatel úrovně pojistného trhu a slouží k porovnání pojistných trhů různých zemí. Obvykle se také uvádí samostatně za životní pojištění a neživotní pojištění.[2]

Pojistné na obyvatele

Ukazatel pojištěnosti sice komplexně vyjadřuje míru využití pojištění v dané zemi, je však ovlivněn výší hrubého domácího produktu. Z tohoto důvodu je doplněn o ukazatel celkového předepsaného pojistného (popř. zvlášť za životní a neživotní pojištění), na obyvatele. Jeho hodnota ovšem může být ovlivněna aktuálním směnným kurzem.[4]

Koncentrace pojistného trhu

Koncentrace pojistného trhu je ukazatel, který slouží k sledování rozložení trhu. Zpravidla bývá určen jako podíl předepsaného pojistného 5, 10 či 15 největších pojišťoven na celkovém předepsaném pojistném. Jelikož se některé pojišťovny soustředí pouze na určitý druh pojištění, koncentrace pojistného trhu může být opět určena zvlášť za trh životního pojištění a trh neživotního pojištění.[3]

3.6.2 Doplnkové ukazatele pojistného trhu

Mezi doplnkové ukazatele patří počet komerčních pojišťoven na trhu, počet zaměstnanců v pojišťovnictví, počet uzavřených pojistných smluv, průměrné pojistné

na jednu uzavřenou pojistnou smlouvu, průměrné pojistné plnění na jednu pojistnou událost a další.[3]

3.6.3 Faktory ovlivňující úroveň pojistného trhu

Faktory, které mají vliv na úroveň pojistného trhu je možné rozdělit na vnitřní a vnější. Mezi vnější faktory se řadí především vývoj a objem hrubého domácího produktu, vývoj inflace, vývoj nezaměstnanosti. Ačkoliv se jedná o ukazatele, které trh ovlivňují nepřímo, jejich vliv na činnost pojišťoven je poměrně zásadní. Další makroekonomické ukazatele, jako úroveň příjmů a objem výdajů včetně jejich struktury umožňují ještě detailnější podklad pro analýzu situace na trhu. Důležitý je pro pojistný trh také stav obyvatelstva a jeho věková struktura. Vzhledem k tomu, že pojišťovny investují technické rezervy na finančním trhu, může mít situace v jeho ostatních segmentech vliv na zhodnocení investic pojišťoven a následně na jejich hospodaření.

Pod vnitřní faktory lze zařadit zejména kvalitu a úroveň poskytovaných služeb ze strany pojišťoven a zprostředkovatelů, činnost dohledového orgánu a činnost asociace pojišťoven. Podstatný vliv na úroveň trhu má také úroveň poptávky, pochopení významu pojištění a znalost produktů ze strany klientů. Regulace státu prostřednictvím legislativy má podstatný vliv především na parametry trhu (počet pojišťoven, struktura trhu apod.).[2]

3.7 Členění pojištění

Pojištění je možné dělit z hlediska právního, způsobu tvorby rezerv nebo druhu krytých pojistných rezerv. Z hlediska právního se jedná o dělení na smluvní dobrovolné pojištění, kdy pojistný vztah vzniká dobrovolně a smluvní povinné, kdy uzavření smlouvy nařizuje právní předpis. Oproti tomu zákonné pojištění vzniká přímo ze zákona, bez vůle účastníků. V tomto případě se pojistná smlouva neuzavírá a má se za to, že platnost pojištění trvá bez ohledu na to, zda došlo k zaplacení pojistného. Právní předpis určuje rozsah rizik, pojišťovnu, která pojištění vykonává, výši pojistného a další náležitosti pojistného vztahu.[3]

V rámci rozdělení dle způsobu tvorby rezerv se rozlišují pojištění riziková a rezervotvorná. U rizikových pojištění není dopředu jasné, zda a kdy pojistná událost vznikne. Pokud k realizaci rizika v průběhu trvání pojistného období nedojde vůbec, pak

pojišťovna plnění nevyplatí. V rámci rezervotvorných pojištění se plnění poskytuje (až na výjimky) vždy.[6]

Základní členění pojištění, a to podle druhu krytých rizik na životní a neživotní pojištění je rozebráno v další části.

3.7.1 Životní pojištění

Životní pojištění je spojeno se vznikem pojistného trhu. Zřizováno bylo za účelem krytí rizika smrti, zabezpečení pohřbu a podpory pro pozůstalé. Jednalo se však o skromnou podporu, jelikož podstatná část pojistného plnění byla použita na náklady spojené s pohřbem. V dnešní době životní pojištění představuje soubor různých skupin pojištění, které kombinují riziko smrti a riziko dožití, čímž se posouvá k rezervotvorným pojištěním. Jednou z možností využití plnění v případě dožití je zabezpečení odpovídající životní úrovně jedince po nástupu důchodového věku. Životní pojištění se tak stává vhodným finančním nástrojem pro zabezpečení potřeb obyvatelstva v postaktivním období. Tato skutečnost je a především bude zdůrazněna rostoucími problémy s financováním penzijního systému, který se časem stane díky nepříznivému demografickému vývoji, spolu s prodlužující se střední délkou života, značnou zátěží pro veřejné finance.[4]

Typickým rysem trhu je skutečnost, že pojistné plnění je vyplaceno v každém případě s výjimkou rizikového životního pojištění. U všech životních pojištění je smlouva uzavírána podle zdravotního stavu pojištěného, zjištěného formou dotazníku, popřípadě u některých pojištění je vyžadována lékařská prohlídka. Cena pojistného závisí na vstupním věku, pojistné době, pojistné částce a typu pojistné události. Vstupní věk se obvykle v České republice pohybuje v intervalu 15 až 70 let. Maximální věk pro pojistné plnění je zpravidla 85 let.[3]

Pojištění pro případ smrti (rizikové životní pojištění)

Pojištění pro případ smrti zahrnuje pouze krytí rizika úmrtí pojištěného. Pakliže dojde k realizaci rizika je plnění vyplaceno osobě určené pojistníkem (obmyšlenému). Pojištění lze uzavřít jako dočasné, kdy kryje riziko úmrtí v rámci sjednané doby, anebo jako časově neomezené. Prvním důvodem pro sjednání tohoto pojištění je zajištění jistiny úvěru. Pojistné plnění je plně vinkulováno ve prospěch poskytovatele úvěru a v případě vzniku pojistné události je jednorázově splacen zbytek jistiny úvěru.

Druhým důvodem je zabezpečení pozůstalých, zejména pokud je rodina finančně závislá na příjmu jedné osoby. Pojištění může být sjednáno s neměnnou pojistnou částkou nebo s klesající částkou. Konstrukce s klesající částkou se využívá u zajištění jistiny úvěru, kdy s klesající jistinou se snižuje také pojistná částka.[4,6]

Kapitálové životní pojištění

Kapitálové životní pojištění je rezervotvorné pojištění. Hlavní rozdíl v porovnání s rizikovým pojištěním spočívá v možnosti spoření, což znamená, že část pojistného slouží ke krytí rizika smrti a část je připisována ve prospěch klienta jako tzv. kapitálová hodnota. Tento produkt zaručuje garantované zhodnocení finančních prostředků, které závisí na výši technické úrokové sazby. Podle stávající legislativy činí maximálně 2,5%. V případě smrti je sjednaná pojistná částka vyplacena osobě uvedené v pojistné smlouvě. Při dožití sjednané doby pojištění je vyplacena pojistná částka včetně podílů na výnosech. Výši pojistné částky lze sjednat stejnou pro obě rizika či různou pro každé z rizik.[11]

Investiční životní pojištění

Investiční životní pojištění je rovněž pojištění pro případ smrti a dožití. Pojistné plnění však není definováno jako pevná částka a případné podíly na přebytcích pojistného, nýbrž jako podíl na fondu. Strategii investování, které jsou různě rizikové, vybírá pojistník podle svého sklonu k riziku. Investičními nástroji může být fond, vytvořený a spravovaný pojistitelem, otevřené podílové fondy investičních společností, ale i dluhopisy, akcie, nemovitosti aj. [4]

Důchodové pojištění

Důchodové pojištění je v podstatě pojištění na dožití se sjednaného věku s postupnou výplatou pojistné částky. Důchod je vyplácen doživotně nebo dočasně. V případě doživotního důchodu pojišťovna vyplácí sjednanou částku vždy, jestliže pojištěný žije. Naopak v rámci dočasného důchodu je vyplácení omezeno jak délkou života, tak i sjednanou pojistnou dobou. V rámci důchodového pojištění je možné sjednat vyplácení základního důchodu, který je obdobou starobního důchodu nebo důchodu pro pozůstalé vypláceného v případě smrti pojištěného osobě uvedené ve smlouvě. Dále lze sjednat vyplácení dočasného důchodu, který je vyplácen v případě plné invalidity,

pokud k ní dojde po určité době trvání pojistné smlouvy a před splatností základního důchodu. Důchod je vyplácen do doby vzniku nároku na základní důchod. Rovněž u tohoto pojištění je možné sjednat zproštění placení pojistného, v případě přiznání plného invalidního důchodu.[3]

Věnové pojištění

Tento produkt zpravidla využívají rodiče k finančnímu zabezpečení dítěte v první fázi dospělosti. Po dožití se pojištěného sjednaného věku je vyplaceno plnění. Výplata může být jednorázová, častěji se však využívá pravidelná výplata důchodu.

Pro případ smrti rodiče či rodičů lze uzavřít připojištění, na základě něhož je při vzniku pojistné události dítěti vyplacena část nebo celá pojistná částka a obvykle je vyplácen důchod až do konce pojistné doby. U tohoto pojištění se často sjednává zproštění od placení pojistného v případě přiznání plné invalidity rodiče či rodičů.[4]

Připojištění k životnímu pojištění

Životní pojistky jsou dnes často uzavírány v kombinaci s pojistkami neživotními. Jedná se zejména o úrazové pojištění, pojištění vážných chorob, nemocenské pojištění nebo pojištění dlouhodobé péče.[6]

3.7.2 Neživotní pojištění

Neživotní pojištění zahrnuje dle platné legislativy pojištění majetku, odpovědnosti za škodu a jiná neživotní pojištění. U neživotního pojištění není dopředu jisté, zda se po dobu trvání pojištění vyskytne pojistná událost a pokud se vyskytne, tak kolikrát. Neživotní pojištění má diametrálně odlišnou pojistně-technickou konstrukci oproti životnímu pojištění. Mezi takto značně odlišnými segmenty po stránce pojistně-technické a následně také účetní existují pojištění, která jsou svojí podobou hraničními. Prvním příkladem představují pojištění, která nejsou pojištěním přímých majetkových škod, nýbrž přímých nebo následných finančních škod. V důsledku prvotních majetkových škod mohou vznikat škody následné, které mnohdy převyšují svým objemem škody přímé. Nejvýznamnější pojištění, kryjící následné škody, je pojištění pro případ přerušení provozu podniku. Stále významnější se stává pojištění odpovědnosti za škody, jehož zvláštností je to, že příjemcem plnění je třetí osoba, která je zcela mimo smluvní vztah. Z tohoto pojištění lze také odškodňovat i ztrátu

na životech, tedy objevuje se zde prvek životního pojištění. Další hraniční oblastí jsou pojištění, která souvisejí s rizikem újmy na zdraví, z ekonomického hlediska představující újmu na příjmech. Těchto pojištění je celá řada a často je pojišťovny nabízejí v produktech sdružených s riziky životními. Vedle klasického úrazového pojištění se na trhu vyskytují pojištění vážných chorob, pojištění léčebných výloh, pojištění ušlého výtěžku v případě pracovní neschopnosti a další.[4]

3.7.2.1 Vybraná majetková (věcná) pojištění

Pojištění budov (nemovitostí)

Pojištění budov se sjednává za účelem krytí rizika nebezpečí živelních událostí, nebo je koncipováno jako sdružené pojištění, které kryje navíc i další nebezpečí. Uzavíráno je zejména podle způsobu využití stavby, stavebního materiálu a velikosti zastavěné plochy. Vzhledem k tomu, že uvedené pojištění kryje pouze škody na vlastní budově a zařízení budovy, které je součástí budovy, lze sjednat další pojištění, jako například pojištění domácností.[3]

Pojištění domácnosti

Pojištění domácnosti se zaměřuje na pojištění souboru, které se v domácnosti nacházejí. Pojistitelé domácnosti dále dělí na domácnosti po většinu roku obývané a rekreační domácnosti, které jsou obývány příležitostně. Vedle krytí živelních událostí, pojištění směřuje na krytí celé řady rizik, jako například krádež, vloupání nebo událost, způsobenou vodou z vodovodních a teplovodních potrubí. Pojištění se sjednává podle podlahové výměry či počtu obytných místností a obvykle s možností výběru rizik. Ve specifických případech je možné připojit krytí dalších rizik, například pojištění uměleckých předmětů, sbírek a jiných cenností.[3,4]

Havarijní pojištění motorových vozidel

Předmětem tohoto pojištění je ochrana před rizikem poškození, zničení nebo odcizení vozidla a jeho příslušenství v důsledku živelní události, krádeže, vandalismu či dopravní nehody včetně nehody zaviněné řidičem pojištěného vozidla. Pojištění může být koncipováno na principu all-risk nebo jsou pojistníkem volena jednotlivá rizika podle jeho uvážení.[6]

3.7.2.2 Vybraná pojištění odpovědnosti za škodu

Pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla

Uzavření tzv. povinného ručení vyplývá ze zákona 168/1999 Sb. a patří mezi základní povinnosti majitele motorového vozidla. Nabytím účinnosti uvedeného zákona byl systém zákonného pojištění změněn na pojištění povinné smluvní, přičemž ještě po dobu tří let stát uplatňoval cenovou regulaci stanovením rozpětí výše sazeb pojistného. Zavedení režimu také doprovázelo zřízení České kanceláře pojistitelů, jejíž hlavní náplní je správa garančního fondu. Z fondu jsou hrazeny škody vozidel nezjištěných SPZ či vozidel krachujících pojišťoven.[4,11]

Zákonné pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání

Riziko pracovního úrazu a riziko nemoci z povolání je natolik významné, že vznik pojištění nařizuje zákon. Legislativa určuje jednak rozsah rizik, ale i pojišťovny, u kterých má být pojištění uzavřeno.[6]

Pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozní činností

Jedná se o dobrovolné pojištění podnikatelských subjektů a jiných organizací za škodu, kterou může organizace způsobit třetím osobám. Například může krýt škody, vzniklé na opravovaných věcech při jejich uskladnění a opravě, na odložených věcech u kadeřníka, v hotelu, restauraci apod.[3]

3.7.2.3 Vybraná jiná neživotní pojištění

Úrazové pojištění

Účelem úrazového pojištění je finanční zabezpečení pojištěné osoby pro případ, kdy dojde následkem úrazu k přechodnému nebo trvalému poškození zdraví. V případě smrti následkem úrazu je plnění vyplaceno obmyšlenému. Z úrazového pojištění poskytují převážně pojistitelé plnění za smrt následkem úrazu, dobu nezbytného léčení, tělesného poškození, trvalých následků úrazu, plnou invaliditu a dobu pracovní neschopnosti. V českých pojišťovnách se úrazové pojištění obvykle skládá z několika částek pro konkrétní riziko. Výše plnění je obvykle dána výší škody podle oceňovacích tabulek nebo výší sjednaného obnosu.[3]

Pojištění léčebných výloh

Pojištění léčebných výloh uzavírají osoby, které cestují do zahraničí, za účelem úhrady nezbytných nákladů na ošetření pojištěného, kterému by se musel podrobit v důsledku nemoci či úrazu. Pojištění se často uzavírá v kombinaci s cestovním pojištěním, jehož předmětem je například krytí škod na zdraví a majetku třetích osob.[4,11]

Pojištění důsledků vyplývajících z přerušení provozu

Tento produkt kryje peněžní újmy, které nejsou zahrnuty do věcného pojištění. Vztahuje se na případy úplného nebo částečného přerušení provozu, způsobeného živelní událostí či poškozením strojů a strojních zařízení. Z pojištění jsou uhrazeny ztráty na zisku a nezbytné náklady, vynaložené po dobu přerušení provozu. Dále jsou hrazeny i náklady spojené s jeho urychleným obnovením, neboť pojišťovna má zájem o co nejrychlejší obnovení provozu.[3]

3.8 Rizika spojená s pojišťovací činností

Stejně jako každý ekonomický subjekt, také pojišťovny se musí vyrovnávat při svých aktivitách s riziky. S činností pojišťoven jsou spojena jednak obvyklá podnikatelská rizika, ale také rizika specifická pro pojišťovnictví. Každý podnikatelský subjekt je vystaven rizikům základním (odpovědnost za škodu apod.), operačním (nízká produktivita apod.), finančním (např. nestálost cen) a strategickým. Obecný postup rizikového managementu je možné rozčlenit do několika etap. Jakýkoli subjekt musí v první řadě znát riziko, tedy identifikovat jej. Po identifikaci rizik následuje jeho klasifikace, což znamená, že se určí závažnost a frekvence výskytu rizika. Po provedení klasifikace rizika lze přistoupit k výběru techniky pro práci s rizikem. Nezbytnou součástí risk managementu je sledování, jak jsou přijatá opatření využívána v praxi a jaké přinášejí výsledky. [6,9]

Rizika charakteristická pro obor pojišťovnictví vyplývají ze specifčnosti pojišťovacích služeb, kdy pojistitel na sebe přebírá možné negativní důsledky nahodilé události a je tak nucen rozhodovat o míře přijatelnosti příslušného nahodilého nebezpečí a zvažovat možné dopady takových událostí na svoji ekonomickou situaci. Struktura rizik se odvíjí od zaměření činnosti pojišťovny. U životních pojišťoven je rozhodující úvěrové riziko, naopak u neživotních to je pojistně-technické riziko (60%).[6]

3.8.1 Klasifikace rizik v pojišťovnictví

Pojistně-technické riziko

Pojistně-technické riziko souvisí s odlišným vývojem výdajů pojišťoven (pojistných plnění) oproti předpokladům při kalkulaci pojistného. Vlivem nahodilosti vznikají odchylky od očekávaného škodního průběhu, přičemž důvodů jejich vzniku může být několik. Prvním důvodem je výskyt náhodných odchylek (běžné nebo v důsledku mimořádné události). Odchylky se mohou vyskytnout též v souvislosti se změnami podmínek, za kterých bylo stanoven o pojistné. To znamená, že se mění průměrný škodní průběh. Poslední příčinou může být špatný odhad průměrného škodního průběhu a tím ceny pojistného.[6]

Tržní riziko

Tržní riziko lze charakterizovat jako riziko možné ztráty v souvislosti s kolísáním hodnoty aktiv způsobených změnami podmínek na finančním trhu. Tržní riziko je rovněž spojeno s nejistotou ohledně výše budoucích závazků, kterou ovlivňuje objem podílů na zisku.[1]

Úvěrové riziko

Úvěrové riziko souvisí s rizikem neplnění závazků ze strany emitentů cenných papírů neplnění závazků ze strany zajistitelů.

Riziko likvidity

Rizikem likvidity se rozumí riziko neschopnosti plnit své závazky efektivně a v okamžiku, kdy nastane doba splatnosti těchto závazků. V případě, že pojišťovna nemá v potřebném čase prostředky k úhradě závazků, hrozí jí nejen poškození pověsti, ale i ztráty v důsledku převodu aktiv za účelem splnění závazků. [1]

Operační riziko

Operační riziko je spojeno s možnou ztrátou, vzniklou jako následek selhání vnitřních procesů, informačního systému nebo v důsledku vnějších vlivů (právní prostředí, rušení pojistných smluv).[6]

3.8.2 Řízení rizik v pojišťovnách

Je nepochybné, že pojišťovna se při své činnosti neobejde bez účinného systému řízení rizik. Systém by se měl vztahovat, vedle řízení výše zmíněných rizik, také na oblast tvorby technických rezerv, řízení aktiv a závazků a oblast zajištění a další techniky snižování rizik.[1]

K eliminaci pojistně-technického rizika mohou pojišťovny přispět využíváním dokonalejších matematických modelů, diverzifikací rizika, vytvářením výkyvových rezerv nebo přenesením rizika na další instituci. Kromě již zmíněného zajištění lze rozkládat riziko také pomocí tzv. pojišťovacích poolů. Pojišťovací pool je spojení určitého počtu pojišťoven za účelem krytí velkých rizik. Rozložení rizik je rovněž možné prostřednictvím tzv. soupojištění, kdy pojištěný uzavírá smlouvu na stejné riziko u více pojišťoven. Ve finanční oblasti je důležité, aby pojišťovna dbala na optimální výši a strukturu tvorby pojistně technických rezerv a na přiměřenou velikost vlastních kapitálových zdrojů.[6]

3.8.3 Solventnost pojišťoven

S řízením rizik úzce souvisí solventnost pojišťoven. Jedná se o ukazatel sledovaný orgánem státního dohledu, pomocí něhož posuzuje schopnost pojišťovny trvale plnit své závazky plynoucí z uzavřených smluv a ostatních závazků. V současné době je ke sledování míry solventnosti využíván režim Solvency I. Nevýhodou tohoto režimu je skutečnost, že kapitálové požadavky nejsou založeny na rizikovém profilu pojišťovny. Komplexnější hodnocení solventnosti má zabezpečit nový systém Solvency II, jež je založen na 3 pilířích. V rámci prvního pilíře jsou hodnoceny kvantitativní požadavky (technické rezervy, minimální kapitálové požadavky, solventnostní kapitálové požadavky). Druhý pilíř zahrnuje kvalitativní požadavky (pravidla interního řízení rizik, proces dohledu) a konečně třetí se týká dodržování tržní disciplíny.[1]

3.9 Právní předpisy upravující pojistný trh

Stávající právní úprava pojišťovnictví navazuje na směrnice Evropské unie 92/96/EEC a 92/49/EEC, jejichž cílem bylo sjednocení evropského trhu. Základní právní předpis upravující pojišťovnictví je zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví. Pojišťovnictví se však týká mnoho právních odvětví. Je vhodné zmínit alespoň na obecná ustanovení

občanského zákoníku, ustanovení o obchodních společnostech v obchodním zákoníku, daňové předpisy nebo zákon o správním řízení.

3.9.1 Zákon o pojišťovnictví

Zákon o pojišťovnictví upravuje podmínky provozování pojišťovací a zajišťovací činnosti a výkon dohledu v pojišťovnictví. Provozovat na území České republiky pojišťovací nebo zajišťovací činnost může pouze tuzemská pojišťovna a pojišťovna z třetího státu, které bylo Českou národní bankou uděleno povolení k provozování této činnosti, nebo pojišťovna z jiného členského státu, a to na základě práva zřizovat pobočky nebo na základě svobody dočasně poskytovat služby. Obdobně je tomu tak u provozování zajišťovací činnosti zajišťovnou nebo pojišťovnou. Zákon mimo jiné upravuje minimální výši základního kapitálu, problematiku technických rezerv, požadavky na solventnost, činnost pojistných matematiků, vedení účetnictví pojišťovny, provádění auditu a také oblast výkonu dohledu.[13]

Některá ustanovení jsou dále rozvinuta ve vyhlášce č. 434/2009 Sb., kterou se provádí některá ustanovení zákona o pojišťovnictví.

3.9.2 Ostatní předpisy

Uzavírání smluv je upraveno zvláštním předpisem, zákonem č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě. Tento předpis mimo jiné definuje povinný obsah pojistné smlouvy, základní práva a povinnosti pojištěného (případně pojistníka), základní práva a povinnosti pojistitele, způsoby změn pojištění, důvody zániku pojištění a také oblast promlčení nároků na pojistná plnění.[14]

Zákon č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí upravuje podmínky podnikání pojišťovacích zprostředkovatelů, zřizuje jejich registr a upravuje výkon státního dohledu nad jejich činností.[15]

Mezi další předpisy patří zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, v platném znění a jeho prováděcí vyhláška č. 205/1999 Sb.

4. Charakteristika současné úrovně řešené problematiky

4.1 Ekonomická situace v České republice

Ekonomická úroveň České republiky je v porovnání s vyspělejšími evropskými státy nadále poměrně výrazně nižší. Hrubý domácí produkt na obyvatele, vyjádřený v paritě kupní síly, dosáhl v roce 2009 pouze 73% průměru zemí eurozóny. Z hlediska srovnání úrovně cenové hladiny v ekonomice (cenová hladina HDP), se Česká republika pohybuje jen na 65% cenové hladiny eurozóny. Slabší ekonomické výkonnosti pak odpovídá nižší úroveň produktivity práce a reálných mezd. Na druhou stranu je nepochybné, že v dlouhodobém pohledu se česká ekonomika postupně přibližuje k úrovni eurozóny, přičemž nadále existuje prostor pro pokračování tohoto trendu. Míra inflace stabilně vykazuje přijatelné hodnoty (okolo inflačního cíle ČNB), které se od průměru v eurozóně významně neliší. Nezaměstnanost se před vypuknutím krize pohybovala na nejnižší úrovni za posledních deset let a ačkoliv se citelně zvýšila, nadále zůstává v porovnání s průměrem eurozóny o 1-2% nižší.

Nutno podotknout, že proces sbližování byl v roce 2009 přerušen v souvislosti s finanční a hospodářskou krizí. Odbytové problémy podniků společně s výrazným snížením jejich investiční aktivity vedly k reálnému poklesu hrubého domácího produktu o 4,1%, nominálně pak o 1,7%. Dobrou zprávou je vývoj na českém finančním trhu, který nebyl výrazněji zasažen. Nicméně i finanční sektor zaznamenal zhoršení ukazatelů výkonnosti. Není tedy překvapující, že očekávání, týkající se dalšího vývoje na pojistném trhu, nebyla příliš optimistická.

4.2 Struktura trhu

Podle zprávy ČNB o dohledu nad finančním trhem za rok 2009 působilo v České republice k 31.12.2009 celkem 52 pojišťoven, z nichž 35 bylo tuzemských a 17 zahraničních poboček. Pouze 1 pobočka pocházela ze země mimo EU (Švýcarsko). Sektor pojišťovnictví vykazuje stabilní zaměstnanost, která se pohybuje okolo hodnoty 14 500 osob. Na trhu působí také několik desítek tisíc finančních zprostředkovatelů. Pojistný trh dále tvoří po vstupu do EU také pojišťovny a pobočky pojišťoven ze zemí EU/EHP, které zde mohou působit na základě svobody, dočasně poskytovat služby. Ke konci roku se jejich počet vyšplhal již na 614. Tyto subjekty se soustředí zejména na

produkty neživotního pojištění, jejich podíl na předepsaném pojistném je však zanedbatelný.

Z hlediska vlastnické struktury tuzemských pojišťoven převažují pojišťovny s rozhodující zahraniční účastí, konkrétně ve 24 pojišťovnách převažoval zahraniční kapitál a v 11 pojišťovnách český kapitál. Podíl zahraničních subjektů na celkovém základním kapitálu činil 76,4%. V členění podle zaměření činnosti pojišťoven převažují subjekty zaměřené výhradně na produkty neživotního pojištění. Neživotních pojišťoven se na trhu vyskytovalo 29, zatímco čistě životních bylo 7. Zbývajících 16 pojišťoven poskytovalo služby v obou oblastech.

Pozici nejvýznamnější pojišťovny si z pohledu podílu na předepsaném pojistném drží Česká pojišťovna. Její tržní podíl byl v roce 2009 nejvyšší nejen za celý trh (26,4%), ale také na trhu životního (22,5%) a neživotního pojištění (29,1%). Hlavním konkurentem České pojišťovny zůstává Kooperativa pojišťovna, která dosáhla podílu 21,5% na celkovém předpisu pojistného. Výraznější odstup zaznamenala v segmentu životního pojištění, kde se podílela na předepsaném pojistném jen z 12,8%. Naopak v neživotním pojištění, kde dosáhla 27,8%, byl rozdíl minimální. Ostatní pojišťovny už za první dvojici výrazně zaostávají. Vyrovnanější situace panuje na trhu životního pojištění, kde se v těsném závěsu za Kooperativou objevuje Pojišťovna České spořitelny (11,4%), následovaná ING pojišťovnou (10,2%) a Pojišťovnou ČSOB s podílem 9,2%.

Tabulka č.1: Tržní podíl pojišťoven (%)

Ukazatel	celkem	ŽP	NŽP
2 největší pojišťovny	47,9	35,4	56,9
5 největších pojišťoven	67,9	66,2	78,5
10 největších pojišťoven	88,0	91,4	91,8

Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů ČAP

Z tabulky č.1 je zřejmé, že více koncentrovaným segmentem je trh neživotního pojištění. Zejména o tom svědčí skutečnost, že dvě největší pojišťovny v roce 2009 zaujímaly podíl na trhu dosahující 57%, zatímco na trhu životního pojištění to bylo pouze 35 %. Vyšší koncentrovanost v oblasti neživotního pojištění potvrzuje také podíl 5 neúspěšnějších pojišťoven, který činil bezmála 80% oproti 66% na trhu životního pojištění. Rozdíl v podílu 10 největších pojišťoven mezi segmenty je již zanedbatelný,

přičemž v obou oblastech přesáhl 90%. Za celý pojistný trh dvě největší pojišťovny ovládaly téměř jednu polovinu trhu (47,9%), první pětice se podílela na předepsaném pojistném z 67,9% a podíl deset nejúspěšnějších pojišťoven dosahoval téměř 90%.

4.3 Základní ukazatele pojistného trhu

Hodnoty základních ukazatelů jsou zachyceny v tabulce č. 2. V souvislosti s nepříznivou ekonomickou situací se v roce 2009 snížilo tempo růstu předepsaného pojistného na 3,1%. Stejně jako v předchozích letech vykazovalo vyšší dynamiku pojistné v sektoru životního pojištění, a to 5,9%, zatímco v sektoru neživotního pojištění to bylo jen 1,2%.

V absolutním vyjádření se na celkovém pojistném vybralo 144,1 mld., což odpovídá 4,0% HDP. Z celkového pojistného připadlo na životní pojištění 60,2 mld., tj. 1,6% HDP a na neživotní pojištění 83,9 mld., tj. 2,4% HDP. Podíl životní pojištění na celkovém pojistném se zvýšil na 41,8%. Jednalo se tak o nejvyšší hodnotu v novodobé historii českého pojišťovníctví.

Tabulka č. 2: Základní ukazatele pojistného trhu v roce 2009

Ukazatel	celkem	ŽP	NŽP
Předepsané pojistné (v mil. Kč)	144 134	60 230	83 904
Změna pojistného – 09/08 (mez.index)	103,1	105,9	101,2
Podíl na celkovém pojistném (%)	100,0	41,8	58,2
Podíl pojistného na HDP (%)	4,0	1,7	2,3
Pojistná plnění (v mil. Kč)	75 802	33 400	42 402
Škodovost (%)	52,6	55,5	50,5

Zdroj: ČAP, vlastní výpočty

Náklady na pojistná plnění představovaly 75,8 mld., přičemž plnění z životních pojistek 33,4 mld. a z neživotních 42,8 mld. Ukazatel škodovosti se v roce 2009 obdobně jako v minulých letech mírně zhoršil. Pokračoval tak trend vyššího meziročního růstu nákladů na pojistná plnění v porovnání s růstem pojistného. Podíl plnění na pojistném za celý trh činil 52,6%, v oblasti životního pojištění 55,5% a v segmentu neživotního pojištění 50,5%.

4.4 Zastoupení jednotlivých druhů pojištění

Na trhu životního pojištění jednoznačně převažují 2 druhy pojištění (téměř 80%), a to flexibilnější a pro klienty rizikovější pojištění spojené s investičním fondem a konzervativnější pojištění pro případ smrti a dožití. Stejně jako v předchozích letech pokračoval růst podílu investičního životního pojištění (40,1%) na úkor tradičních produktů, zejména pojištění pro případ smrti a dožití (37,3%). Ostatní druhy životních pojistek zaujímaly podíl v rozmezí 3-4%. Doplňková pojištění k životnímu pojištění, která jsou zpravidla charakteru neživotního pojištění, se na pojistném podílela z 11,6%. Trh neživotního pojištění je charakteristický zejména vysokým zastoupením pojištění vozidel a také poměrně stabilní strukturou jednotlivých druhů pojištění. Povinné pojištění odpovědnosti z provozu vozidel (29,0%) a havarijní pojištění vozidel (19,9%) se dohromady podílely na pojistném v roce 2009 téměř jednou polovinou. Významná část předepsaného pojistného připadá také na pojištění průmyslu a podnikatelů (20,7%). Nezanedbatelný podíl zaujímá rovněž zákonné pojištění odpovědnosti zaměstnavatele, a to 7,3% podle výsledků roku 2009. Tříprocentní podíl překročily ještě pojištění budov a staveb obyvatel (4,7%), úrazové pojištění (3,2%) a pojištění domácnosti (3,0%). Výše předepsaného pojistného na jednotlivé druhy pojištění v obou segmentech jsou zachyceny v příloze č. 15 a 17.

4.5 Hospodaření pojišťoven

Celý sektor pojišťovnictví vykázal v roce 2009 zisk po zdanění ve výši 15,5 mld., což byl nejlepší výsledek od obnovení pojistného trhu v roce 1991. Nejvyššího zisku 9,1 mld. dosáhla Česká pojišťovna. Technické rezervy činily 296,7 mld., z toho na rezervy na životní pojištění představovaly 222,5 mld. a na neživotní pojištění 74,2 mld. Rezervy na životní pojištění tak tvořily 75,0% celkových rezerv.

Celková aktiva na konci roku 2009 činila 401,3 mld., z toho finanční umístění 319,0 mld. Pojišťovny vyžívaly zejména dluhové cenné papíry, jejichž hodnota dosáhla částky 250,8 mld., což je 78,6% z celkových finančních umístění. Dále měly pojišťovny 26,0 mld. umístěno do depozit, 17,2 mld. do akcií a ostatních cenných papírů a 13,4 mld. tvořila umístění v podnikatelských subjektech.

5. Vývoj pojistného trhu České republiky

5.1 Struktura trhu

Před rokem 1990 poskytovala pojišťovací služby na území České republiky pouze Česká státní pojišťovna s.p. V důsledku absence tržního prostředí byl český pojistný trh v jeho počátcích charakteristický silnou koncentrovaností, slabou konkurencí a dominantním postavením České pojišťovny. Stejně jako ostatní ekonomická odvětví, také pojišťovnictví prošlo rozsáhlými změnami. Na trh vstoupila řada nových pojišťoven a tak na konci roku 1993 provozovalo činnost již 20 subjektů. Trend zvyšování počtu pojišťoven se zastavil až v roce 1997, kdy trh tvořilo 40 subjektů. Na nárůstu počtu pojišťoven se v tomto období ve větší míře podílel tuzemský kapitál. V roce 1997 zastoupení pojišťoven s převažujícím českým kapitálem činilo jednu polovinu z celkového počtu pojišťoven (tabulka č. 3).

Tabulka č. 3: Pojišťovny dle původu kapitálu

	1993	%	1997	%	2001	%	2004	%	2007	%	2009	%
Celkem	20		40		43		40		52		52	
z toho: převažující český	7	35,0	20	50,0	16	37,2	14	35,0	12	23,1	11	21,2
převažující zahraniční	7	35,0	13	32,5	19	44,2	19	47,5	22	42,3	24	46,2
pobočky pojišťoven	6	30,0	7	17,5	8	18,6	7	17,5	18	34,6	17	32,7

Zdroj: ČAP, ČNB, MFČR, vlastní výpočty

V následujících letech se počet subjektů ustálil a začal se prosazovat trend zvyšování počtu tuzemských pojišťoven s rozhodující zahraniční účastí na úkor pojišťoven s převažujícím českým kapitálem. Obdobný proces se tehdy odehrával nejen v pojišťovnictví, ale i v bankovním a dalších odvětvích ekonomiky. Vstup kapitálově silného partnera umožnil finanční stabilizaci pojišťoven, získání zkušeností ze zahraničních trhů a další rozvoj pojišťoven. Některé pojišťovny přešly na zahraniční skupiny v rámci privatizace bank. Českou pojišťovnu postupně ovládla finanční skupina PPF, přesněji společnost se sídlem v Holandsku, jež byla součástí této skupiny. Změna nastala až po vstupu do EU v souvislosti s usnadněním vstupu na trh pro společnosti z členských států EU. Trend zvyšování konkurence však vydržel pouze do roku 2007, kdy na trhu působilo 52 pojišťoven. V tomto období se zejména zvýšil počet poboček

zahraničních pojišťoven, naopak počet subjektů s převážujícím českým kapitálem nadále klesal a jejich zastoupení na celkovém počtu dosahovalo v roce 2009 jen 21%.

Tabulka č. 4: Pojišťovny dle zaměření činnosti

	1993	%	1997	%	2001	%	2004	%	2007	%	2009	%
Celkem	20		40		43		40		52		52	
z toho: životní pojišťovny	5	25,0	4	10,0	3	7,0	3	7,5	6	11,5	7	13,5
neživotní pojišťovny	7	35,0	18	45,0	23	53,5	21	52,5	29	55,8	29	55,8
smíšené pojišťovny	8	40,0	18	45,0	17	39,5	16	40,0	17	32,7	16	30,7

Zdroj: ČAP, ČNB, MFČR, vlastní výpočty

Tabulka č. 4 naznačuje, že ke zvýšení celkového počtu pojišťoven přispěl především vývoj u pojišťoven orientujících se výhradně na produkty neživotního pojištění. Do roku 1997 se zvyšoval také počet smíšených pojišťoven, avšak v souvislosti s přijetím zákona č.363/1999 Sb., který zavedl povinnost zakládat pojišťovny odděleně, se logicky tento trend zastavil. Smíšené pojišťovny, vzniklé před 1. dubnem 2000, musí vést oddělené účetnictví.

Na první pohled by se tedy mohlo zdát, že méně koncentrovaným trhem byl trh neživotního pojištění. Z porovnání tržního podílu dvou a pěti největších však vyplývá, že vyšší koncentrovanost panovala právě v neživotním pojištění. Pro segment neživotního pojištění bylo totiž charakteristické, že zde působily pojišťovny, které se specializovaly pouze na jeden nebo několik druhů pojištění. Naopak některé druhy pojištění byly poskytovány omezeným počtem pojišťoven. Zatímco tržní podíl řady pojišťoven nepřesahoval 1%, podíl dvou největších pojišťoven se pohyboval okolo 60% a podíl pěti největších okolo 80% (Tabulka č. 5).

Tabulka č. 5: Tržní podíl pojišťoven (%)

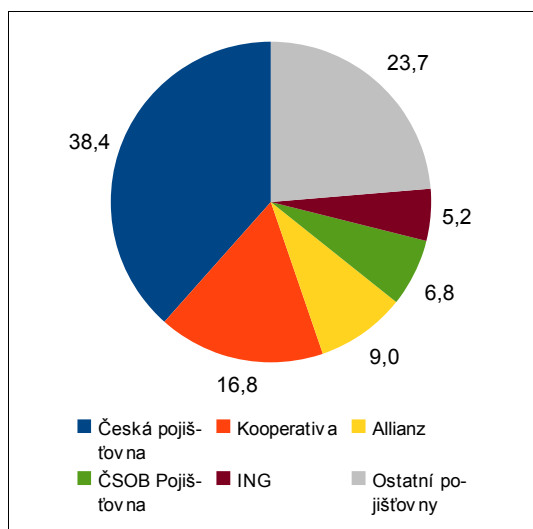
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Podíl 2 největších pojišťoven	55,2	54,6	54,7	57,9	58,1	54,9	51,9	50,9	47,9
Podíl 5 největších pojišťoven	76,3	76,1	75,1	75,9	76,6	74,1	71,6	70,8	67,9
Podíl 10 největších pojišťoven	90,1	91,2	92,5	92,3	91,6	90,9	90,0	89,7	88,0
Podíl 2 největších pojišťoven-ŽP	57,4	50,2	47,0	48,3	46,8	41,2	38,5	38,6	35,4
Podíl 5 největších pojišťoven-ŽP	80,2	79,4	75,0	75,4	73,5	72,5	73,1	72,7	66,2
Podíl 10 největších pojišťoven-ŽP	96,0	94,7	94,9	94,7	93,8	93,0	92,6	91,9	91,4
Podíl 2 největších pojišťoven-NŽP	58,2	60,3	60,3	64,0	65,2	63,6	61,5	59,9	56,9
Podíl 5 největších pojišťoven-NŽP	79,2	80,3	82,0	84,4	85,2	83,5	81,6	80,6	78,5
Podíl 10 největších pojišťoven-NŽP	91,7	92,1	94,8	94,2	94,4	93,9	93,3	92,9	91,8

Zdroj: ČAP, vlastní výpočty

Nutno podotknout, že ještě v roce 2001 byl v tomto ohledu rozdíl v obou segmentech minimální. V oblasti neživotního pojištění se koncentrovanost nejprve zvýšila a teprve od roku 2005 se začala postupně snižovat, kdežto v oblasti životního pojištění tržní podíl dvou největších klesl o 22 p.b. (57,4% oproti 35,4%) a podíl první pětky o 14 p.b. (80,2% oproti 66,2%). Desítka nejúspěšnějších pojišťoven se podílela na předepsaném pojistném po celé období na obou trzích z více než 90%.

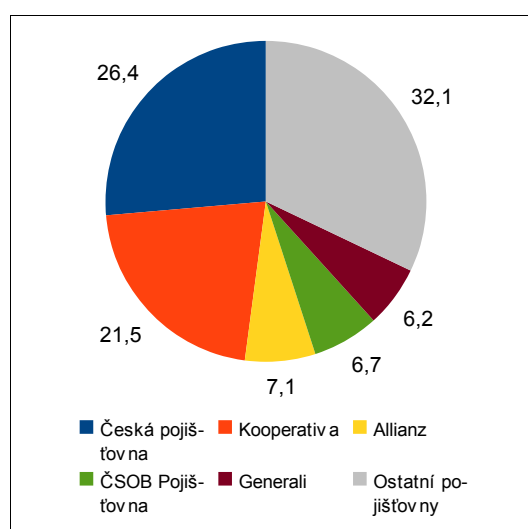
Vývojové tendence v jednotlivých segmentech se odrazily na ukazateli koncentrovanosti za celý trh. Do roku 2005 ukazatel stagnoval, poté se koncentrovanost postupně snižovala a v roce 2009 dosahovala u 2 největších pojišťoven hodnoty 47,9% (55,2% v roce 2001), u první pětky 67,9% (76,3%) a u 10 největších pojišťoven 88,0% (90,1%). Koncentrovanost tak nadále zůstává poměrně vysoká, nicméně vývoj v posledních letech naznačuje, že postupně by mělo docházet k jejímu dalšímu snižování. V souvislosti se zvyšující se konkurencí významně klesl tržní podíl České pojišťovny, a to z 87% v roce 1993 na 38% v roce 2000. Nejvýraznější ztrátu zaznamenala Česká pojišťovna mezi roky 1999 a 2000 v důsledku zrušení monopolu na pojištění odpovědnosti z provozu vozidla. Jednalo se o jeden z milníků ve vývoji pojišťovnictví, který umožnil další rozvoj konkurenčního prostředí na trhu. Během jednoho roku poklesl její podíl na předepsaném pojistném za celý trh z 53% na 38%. V segmentu neživotního pojištění, kam tento druh pojištění patří, se pak jednalo o ztrátu 20 procentních bodů na 37%.

Graf č.1: Tržní podíl pojišťoven v roce 2001 (%)

Zdroj: ČAP, vlastní zpracování

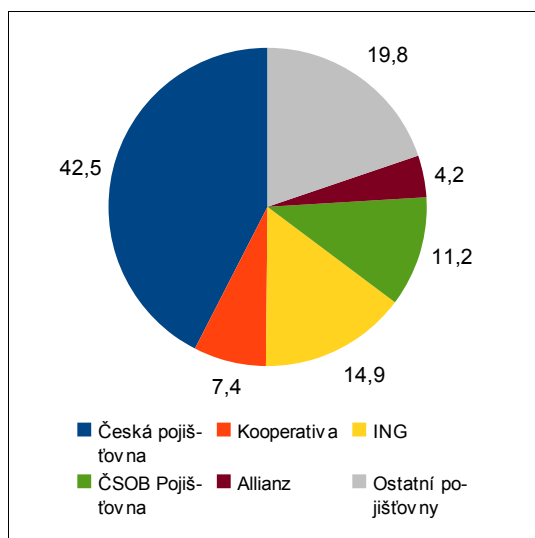
Graf č.2: Tržní podíl pojišťoven v roce 2009 (%)

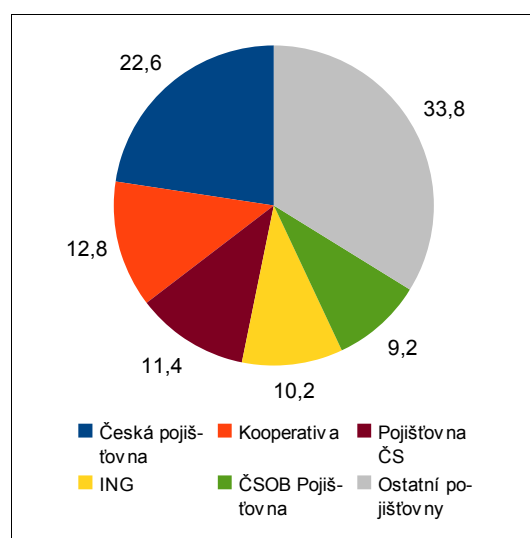
Zdroj: ČAP, vlastní zpracování

Graf č.1 a 2 dokládá, že Česká pojišťovna ztrácela své postavení i po roce 2000. Na trhu se prosazovaly zejména menší pojišťovny a to jednak již existující a jednak nově přichozí. Dařilo se také Kooperativě pojišťovně (růst o 4,7 p.b.) a Generali pojišťovně, jejíž podíl se zvýšil z 2,6% na 6,2% a postupně se dotahovala na ČSOB pojišťovnu a Allianz pojišťovnu, která naopak ztratila. Na pojistném trhu je patrný trend sblížení postavení dvou největších pojišťoven a trend zvyšování zastoupení menších pojišťoven. Je nutné zmínit, že k procesu sblížení podílu České pojišťovny a Kooperativy docházelo především zásluhou ztrát České pojišťovny. Podíl Kooperativy se zvyšoval pouze v období 2001-2004, v posledních letech v podstatě stagnuje. Je pravděpodobné, že pozice jedničky a dvojky na trhu se v horizontu několika let vyrovná. Naopak méně ztrácela v oblasti neživotní pojištění, kde se Česká pojišťovně dařilo až do roku 2005 držet 37% tržní podíl, poté se snižoval až na 29% v roce 2009 .

Graf č.3: Tržní podíl pojišťoven v roce 2001 ŽP (%) Graf č.4: Tržní podíl pojišťoven v roce 2009 ŽP (%)

Zdroj: ČAP, vlastní zpracování

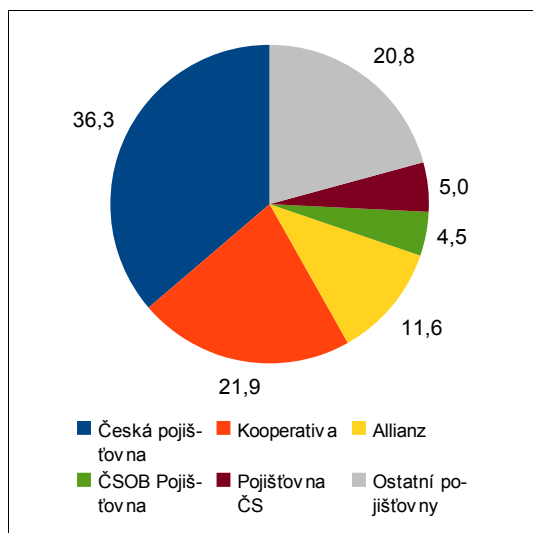

Zdroj: ČAP, vlastní zpracování

Česká pojišťovna výrazněji ztrácela na trhu životního pojištění (Graf 3 a 4). V období 2001-2009 ztratila 20 p.b., díky čemuž se podstatě snížil rozdíl mezi první a druhou největší pojišťovnou. Své postavení zlepšila Kooperativa a Pojišťovna ČS, která se od roku 2005 zaměřuje pouze na životní pojistky. Naopak podíl na předepsaném pojistném klesl ING pojišťovně a také ČSOB pojišťovně. Na trhu se tak vytvořila skupina 4 pojišťoven, jejichž tržní podíl se pohybuje okolo 10%. Rovněž na dalších místech

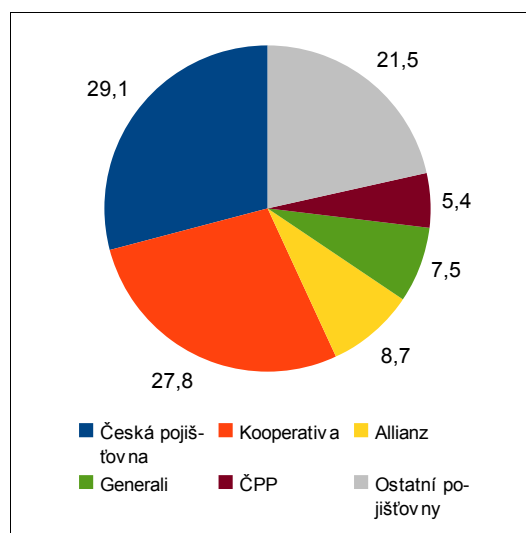
docházelo k posilování pozice. Komerční pojišťovna zvýšila podíl na 7,6%, AXA na 5,2% a na hranici pěti procent se dostala také Allianz pojišťovna.

Graf č.5: Tržní podíl pojišťoven v roce 2001 - NŽP (%)

Zdroj: ČAP, vlastní zpracování

Graf č.6: Tržní podíl pojišťoven v roce 2009 - NŽP (%)

Zdroj: ČAP, vlastní zpracování

Pro oblast neživotního pojištění je charakteristická dominance České pojišťovny a Kooperativy. Z grafu 5 a 6 je patrné, že jejich pozice se téměř vyrovnaly. Česká pojišťovna ztratila 7 p.b., kdežto Kooperativa získala 6 p.b. Nutno dodat, že podíl Kooperativy rostl pouze do roku 2005 a významnou měrou k němu přispělo převzetí pojistného kmene od Pojišťovny České spořitelny, která trh neživotního pojištění zcela opustila. Výrazněji si polepšila Generali pojišťovna a přiblížila se k Allianz pojišťovně, která naopak ztrácela. Dařilo se také České podnikatelské pojišťovně.

5.2 Vývoj základních ukazatelů pojistného trhu

5.2.1 Předepsané pojistné

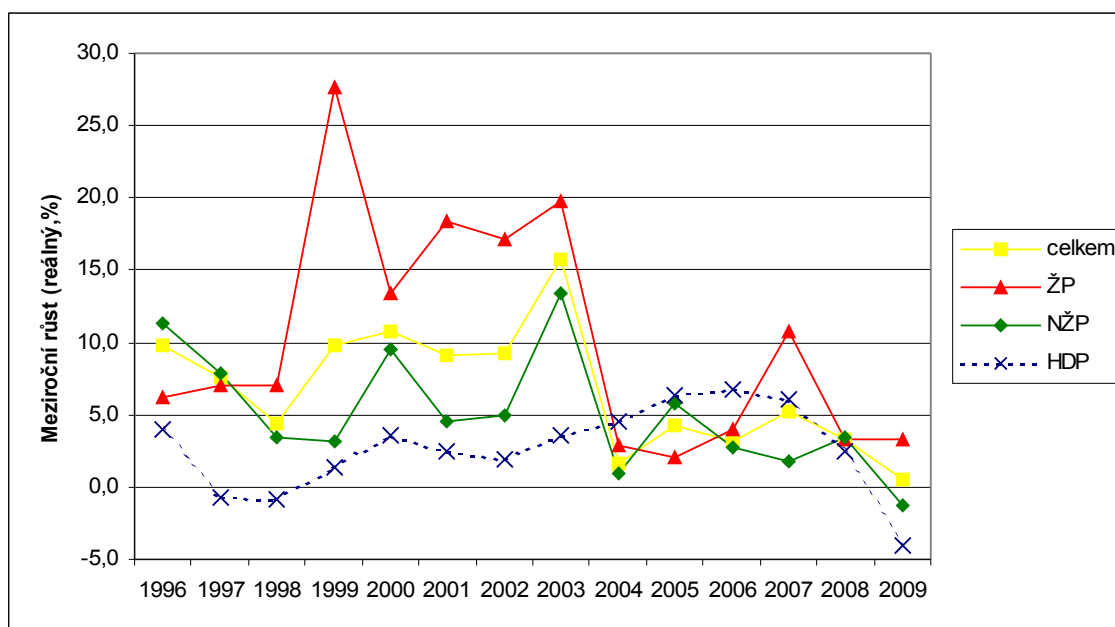
Pojistný trh ČR

V absolutním vyjádření se mezi roky 1993-2009 předepsané pojistné zvýšilo o 121 mld. Kč. Zatímco v roce 1993 předpis pojistného činil 23 mld., v roce 2009 to bylo již 144 mld. Rychlejší dynamiku růstu vykazoval trh životního pojištění, kde se předepsané pojistné zvýšilo z 6 mld. na 60 mld. V segmentu neživotního pojištění se pojistné zvýšilo takřka pětkrát, a to z 17 mld. na 83 mld. Ve sledovaném období nedošlo v

jakémkoli roce k meziročnímu poklesu nominální hodnoty výše předepsaného pojistného, a to jak za celý trh, tak v obou segmentech. Hodnoty předepsaného pojistného a meziročních změn v absolutním i relativním vyjádření za roky 1993-2009 je možné nalézt v příloze č. 1,2,3.

Analýza vývoje předepsaného pojistného bude provedena na základě hodnot meziročních změn očištěných o vliv zvýšení cenové hladiny v ekonomice. Graf č. 7 znázorňuje meziroční změny v jednotlivých letech na celém trhu a také v jednotlivých segmentech.

Graf č. 7: Meziroční změna pojistného (reál., %)

Zdroj: vlastní výpočty a zpracování na podkladě údajů ČAP a ČSÚ

Sledované období je možné rozdělit do dvou období. První období (1996-2003) bylo charakteristické celkově vyšší dynamikou (průměrné tempo růstu 9,5%) a výraznějším kolísáním. Druhé období (2004-2009) se naopak vyznačuje nižším (průměrné tempo růstu 2,3%) a stabilnějším tempem růstu. V letech 1997 a 1998 je zřetelné zpomalení tempa růstu v souvislosti s ekonomickými problémy a hospodářskou recesí. Po oživení v ekonomice meziroční růst pojistného zrychlil a pohyboval se okolo hodnoty 10%. Ke zrychlení přispělo především vyšší tempo růstu životního pojištění. Za přechodným zrychlením v roce 2003 stál vyšší zájem o majetkové pojištění po povodních v roce 2002. Rok 2004 přinesl výrazné zpomalení růstu předepsaného pojistného (jen 1,7%),

zejména v důsledku vývoje na trhu životního pojištění. V dalších letech již trh nenavázal na předchozí dynamiku a vykazoval hodnoty okolo 4%.

Trh životního pojištění

Po pomalejším meziročním tempu růstu v letech 1996 a 1997 (okolo 7%) se v letech následujících dynamika růstu životního pojištění podstatně zvýšila. Výkyv v roce 1999 byl způsoben především prudkým růstem jednorázově placeného pojistného v souvislosti s uvedením investičního životního pojištění na trh. Ke zvýšenému zájmu o životní pojištění v letech 2001-2003 přispěla zejména novela zákona o dani z příjmů s účinností od 1.1.2001, která zavedla daňové zvýhodnění pro tzv. soukromé životní pojištění. Účinky této změny se však poměrně brzy vyčerpaly a během dvou let meziroční růst výrazně zpomalil z 19,2% (2003) na 2,0% (2005). V dalším období se situace na trhu stabilizovala, došlo k mírnému oživení a meziroční nárůst se na trhu životního pohyboval mezi 3-4%. Odlišoval se pouze rok 2007, kdy za přechodným zvýšením předepsaného pojistného stál prudký nárůst jednorázově placeného pojistného. Pozitivní zprávou je udržení dynamiky růstu životního pojištění v krizovém roce 2009.

Důvody pro rychlejší meziroční tempa růstu u životního pojištění lze spatřovat zejména v nízké úrovni propojištěnosti a sociální a daňové politice státu. K tomuto trendu také přispívá postupně měnící se postoj občanů ke způsobu investování volných finančních prostředků a postoj k pojištění osobních rizik. Názory lidí se však mění pomalu a nadále přetrvává značně konzervativní způsob nakládání s úsporami a nízká úroveň znalosti finančních produktů. K vyššímu zájmu o alternativní způsoby nakládání s financemi a krytí osobních rizik také nepřispívá sociální politika státu, především doposud neproběhlá důchodová reforma. Státní penze v České republice tvoří 80-90% příjmů občanů v důchodovém věku. Současný průběžný důchodový systém je však neudržitelný. Předpokládá se, že životní pojištění by se mohlo stát součástí tzv. třetího pilíře budoucího důchodového zabezpečení. Nelze opomenout, že pozitivní vliv na dynamiku životního pojištění měl rovněž růst reálných příjmů obyvatelstva

V souhrnu lze konstatovat, že trh životního pojištění se vyvíjel v zásadě uspokojivě, avšak jeho potenciál zůstává nadále nevyužit.

Trh neživotního pojištění

Na trhu neživotního pojištění je v posledních letech, i přes určité výkyvy, viditelný trend postupného snižování dynamiky růstu. V roce 2009 sektor neživotního pojištění zaznamenal dokonce pokles o 1,3%. Stejně jako celý trh vykazoval segment životního pojištění vyšší hodnoty meziročního růstu do roku 2003. V období 1996-2003 činilo průměrné tempo růstu 6,1%, kdežto v letech 2004-2009 jen 1,4%. Určitým překvapením je rozdílná reakce klientů na povodňové události. Zatímco v roce 2003 meziroční růst předepsaného pojistného zrychlil (z 5,0% na 13,4%), v roce 1998 se povodně do vývoje pojistného nepromítly.

Legislativní změny měly vliv také na vývoj v oblasti neživotního pojištění. Od 1. ledna 2000 byl zrušen monopol České pojišťovny na tzv. povinné ručení a po tříletém přechodném období také státní regulace pojistných sazeb u tohoto pojištění. V souvislosti se zmíněnou legislativní úpravou se podstatně zvýšila konkurence. Nutno podotknout, že na trhu neživotního pojištění obecně probíhal, především v posledních letech, intenzivní konkurenční boj. Pojišťovny ve snaze získat nové klienty nabízejí řadu slev. Na jednu stranu to klientům přináší levnější pojištění a kvalitnější služby, na druhou stranu pokles průměrných sazeb pojistného vede k vyšší škodovosti a je otázkou, jak dlouho je takový stav udržitelný. Především některé nové pojišťovny ve snaze prosazení se na trhu nabízejí v podstatě dumpingové ceny. Pokles průměrných sazeb pojistného se pak odráží na výši předepsaného pojistného a je jednou z příčin snížení dynamiky růstu v oblasti neživotního pojištění.

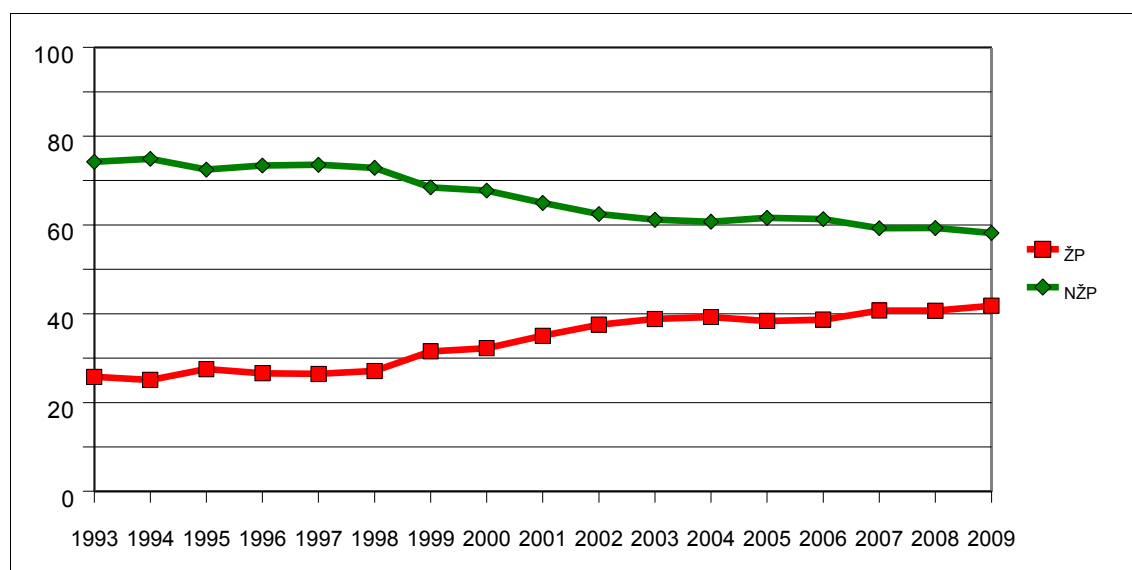
Určitý potenciál zůstal nevyužit u majetkových pojištění, pojištění odpovědnosti nebo pojištění úrazu a nemoci. V České republice je například uzavřeno pojištění pouze u jedné pětiny vozidel. Pojištěnost obyvatel u těchto pojištění setrvává na nízkých hodnotách.

5.2.2 Poměr životního a neživotního pojištění

Z grafu 8 je patrné, že ve sledovaném období životní pojištění zvýšilo svůj význam na pojistném trhu. Celkově vyšší dynamika růstu životního pojištění vedla ke zvýšení jeho podílu na celkovém předepsaném pojistném z 25,8% v roce 1993 na 41,8% v roce 2009. K trvalejšímu růstu podílu však docházelo především v letech 1997-2004. Zatímco do roku 1997 se podíl držel okolo hodnoty 26%, v roce 2004 dosáhl již 39,3%. V

následujícím roce nejdříve slabě poklesl, poté se mírně zvyšoval. Ačkoliv je trend zvyšování podílu pojistného na životní pojištění na celkovém pojistném nepochybně pozitivní, stále nedosahuje hodnot dosahovaných na vyspělých evropských trzích. Nicméně vývoj v posledních letech naznačuje, že postupně se opět začíná prosazovat růst významu životního pojištění. Při udržení stávající dynamiky a stagnaci v neživotním pojištění, což je pravděpodobné, se podíl životního pojištění v horizontu několika let přiblíží hodnotě 50%.

Graf č. 8: Podíl pojistného na ŽP a NŽP k celkovému pojistnému (%)

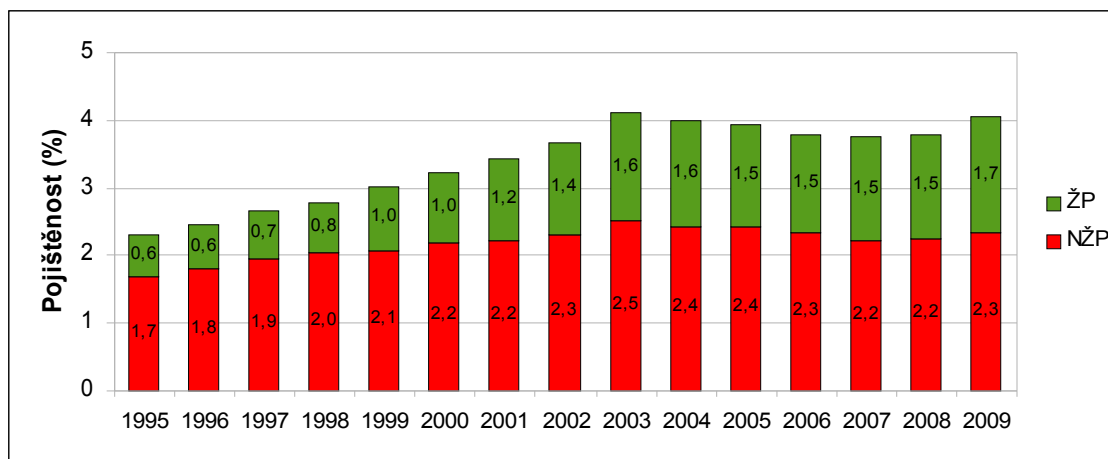

Zdroj: vlastní výpočty a zpracování na podkladě údajů MFČR, ČAP, ČNB

5.2.3 Podíl pojistného k HDP

Graf č. 9 znázorňuje vývoj podílu předepsaného pojistného na HDP. Růst pojištěnosti v období 1995-2003 byl vystřídán nejprve nepatrným poklesem a posléze stagnací. Poměrně vysoké tempo růstu spolu se slabším výkonem ekonomiky vedl ke zvýšení pojištěnosti z 2,3% na 4,1%. Od roku 2004 však pojistný trh vykazoval nižší tempo růstu a naopak dynamika hrubého domácího produktu dosahovala v souvislosti s konjunkturou vysokých hodnot. Obrat nastal až v roce 2009, kdy se ekonomika potýkala s recesí. Vzhledem k tomu, že lze očekávat pozvolné ožívování ekonomiky, ukazatel pojištěnosti pravděpodobně nadále poroste. I přes poměrně znatelné zvýšení, také ukazatel pojištěnosti dosahuje v porovnání s evropským trhem nižších hodnot

Graf 9: Podíl pojistného k HDP (%)

Zdroj: vlastní zpracování s použitím údajů ČAP, ČSÚ, MFČR

5.2.4 Pojistná plnění a škodovost

Ukazatel vyplacených pojistných plnění a škodovosti patří mezi další základní ukazatele. Hodnoty těchto ukazatelů však mohou značně ovlivnit mimořádné události. Na území České republiky se jedná zejména o škody způsobené extrémními meteorologickými jevy jako jsou rozsáhlé záplavy, lokální bleskové povodně nebo vichřice. V průběhu analyzovaného období se na území státu vyskytly dvě rozsáhlé povodně (1997 na Moravě, 2002 v Čechách). V posledních letech významné škody způsobily například orkán Kyrill, vichřice Emma nebo lokální povodně v roce 2009.

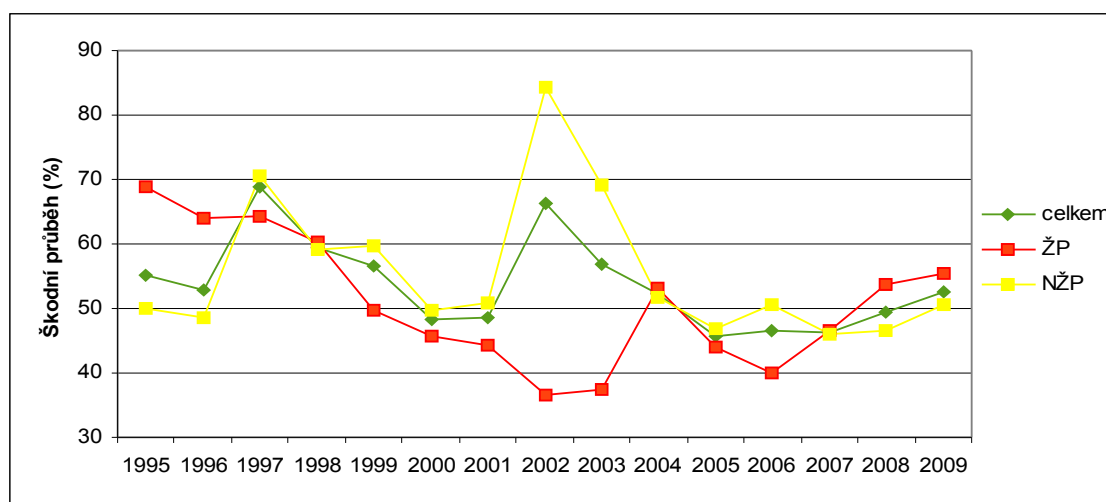
Tabulka č. 6: Vývoj pojistných plnění (v mil. Kč)

	celkem	ŽP	% z celkem	NŽP	% z celkem
1995	18 734	6 427	34,3%	12 307	65,7%
1996	21 692	6 990	32,2%	14 702	67,8%
1997	33 023	8 161	24,7%	24 862	75,3%
1998	33 070	9 105	27,5%	23 965	72,5%
1999	35 523	9 850	27,7%	25 673	72,3%
2000	34 176	10 393	30,4%	23 783	69,6%
2001	39 248	12 533	31,9%	26 715	68,1%
2002	60 096	12 417	20,7%	47 679	79,3%
2003	60 088	15 347	25,5%	44 741	74,5%
2004	58 811	23 443	39,9%	35 368	60,1%
2005	53 560	19 730	36,8%	33 830	63,2%
2006	56 735	18 837	33,2%	37 898	66,8%
2007	61 532	25 196	40,9%	36 336	59,1%
2008	69 219	30 576	44,2%	38 643	55,8%
2009	75 802	33 400	44,1%	42 402	55,9%

Zdroj: MFČR, ČNB, ČAP, vlastní výpočty

Vliv povodňových událostí nejlépe charakterizuje tabulka č. 6. V roce 1997 se výše pojistných plnění v porovnání s předchozím rokem zvýšila o 11,3 mld. (tj. 52,2%), z toho v segmentu neživotního pojištění o 10,2 mld. (tj. 69,1%). V roce 2002 se jednalo již o 20,8 mld. (53,1%), v oblasti neživotního pojištění pak o 21 mld. (78,5%). Plnění z povodňových škod se v obou případech promítla také do výsledku v následujícím roce. Oblast životního pojištění se pochopitelně vyvíjela odlišně. Z tabulky 5 je zřejmé, že poměrně plynulý růst do roku 2002, vystřídal rozkolísaný a poněkud rychlejší nárůst v období 2003-2009. Rostoucí výše pojistných plnění a jejich zastoupení na plnění za celý trh jsou však logickým důsledkem předchozího vývoje v této oblasti. Lze očekávat, že tento trend bude nadále pokračovat. Graf č. 10 naznačuje, že se zhoršuje ukazatel škodovosti. To znamená, že dynamika růstu pojistných plnění převyšuje dynamiku předepsaného pojistného, což není příliš pozitivní vývoj. Je zřejmé, že za poklesem škodovosti v letech 1995-2002 stál především vysoký růst pojistného a že zvýšená obchodní aktivita se musí odrazit také na výši pojistných plnění. V roce 2009 však škodovost dosáhla 55%, což je v porovnání s minimem v roce 2002 nárůst o 18 p.b. Škodovost v oblasti neživotního pojištění se pohybovala okolo hodnoty 50%.

Graf č. 10: Podíl vyplacených plnění k pojistnému (škodovost,%)

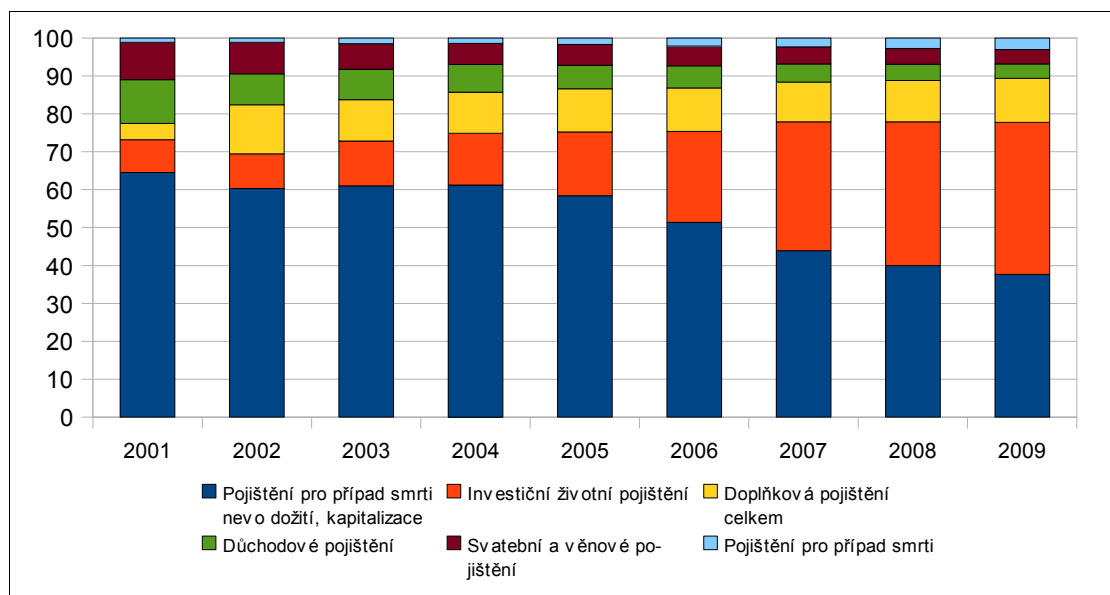
Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů ČAP, MFČR, ČNB

5.3 Význam jednotlivých druhů pojištění

Trh životního pojištění

Předepsané pojistné se v segmentu životního pojištění zvyšovalo zejména zásluhou vysokého zájmu o pojištění spojené s investičním fondem. Atraktivita tohoto produktu pro klienty spočívá v možnosti volby umístění finančních prostředků, a tím možnost ovlivnění výnosu. Na druhou stranu otázkou zůstává, nakolik jsou si klienti vědomi skutečnosti, že v tomto případě investiční riziko nese klient. Podíl investičního životního pojištění se zvýšil z 8,7% v roce 2001 na 40,1% v roce 2009. Zastoupení tohoto produktu se zvyšovalo na úkor tradičních životních pojištění, zejména pojištění pro případ dožití a pro případ smrti nebo dožití, jehož podíl se snížil z 62,8% na 39%. Odlišný vývoj nenastal ani u věnového pojištění (9,9% oproti 4,0%) a u důchodového pojištění, jehož podíl klesl z 11,5% na 4,0%. Zastoupení doplňkových pojištění k životnímu pojištění vykazovalo stacionární charakter a drželo se těsně nad 10%.

Graf č. 11: Zastoupení jednotlivých druhů pojištění – ŽP (%)

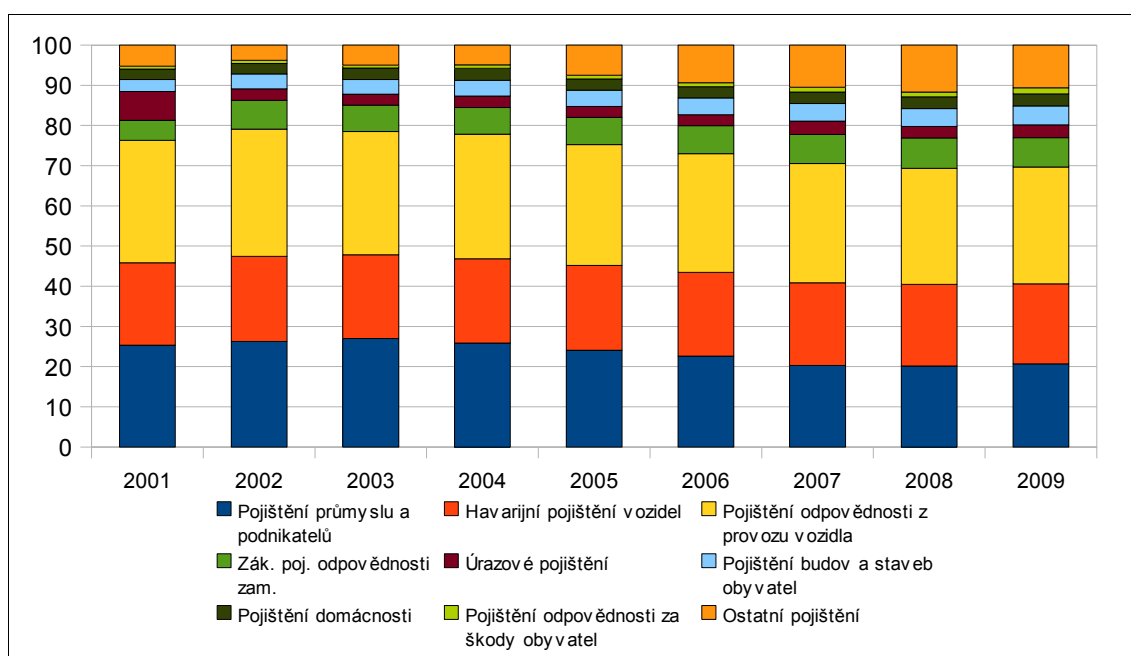
Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů ČAP

Je pravděpodobné, že investiční životní pojištění zůstane vyhledávaným produktem i nadále. Část klientů však může být ovlivněna finanční krizí a bude preferovat spíše tradiční produkty, které garantují jistý, i když menší, výnos.

Trh neživotního pojištění

Graf č. 12 dokládá, že v oblasti neživotního pojištění se struktura zastoupení jednotlivých druhů pojištění příliš neměnila. Pojištění motorových vozidel představovalo stabilně okolo 50% trhu neživotního pojištění. Nadále tak přetrvává vysoký podíl v porovnání s evropským trhem u těchto pojistek. Zájem o produkty jako úrazové pojištění, pojištění odpovědnosti a některá majetková pojištění, se příliš nezvýšil. Změna nastala pouze u pojištění průmyslu a podnikatelů, jehož podíl klesl o 5 p.b. a také u zákonného pojištění odpovědnosti zaměstnavatele (růst o 2,5 p.b.).

Graf č. 12: Zastoupení jednotlivých druhů pojištění – NŽP (%)

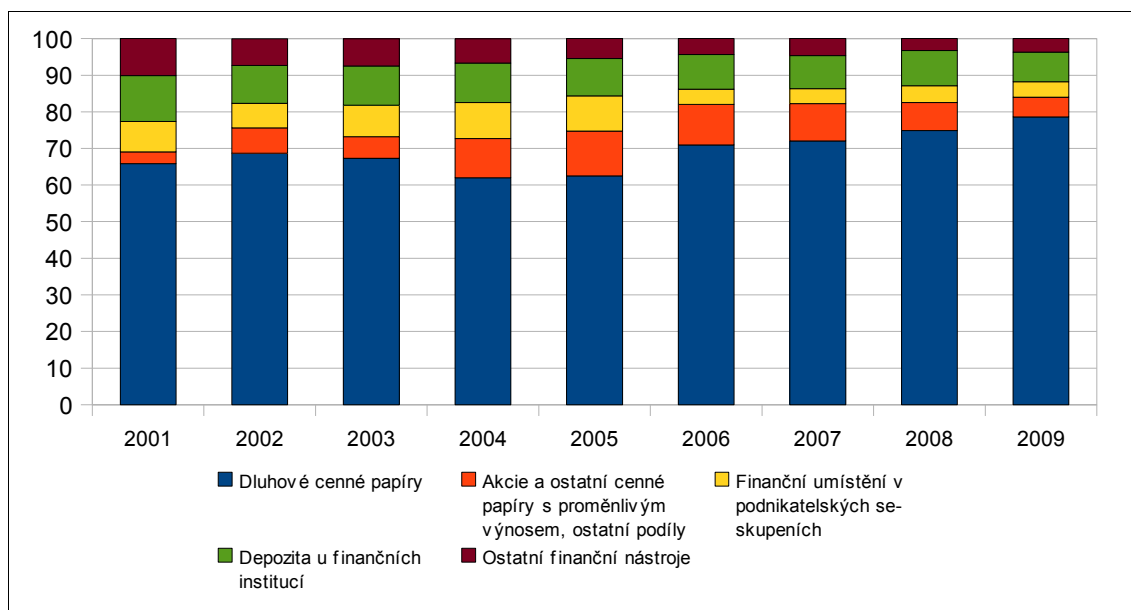
Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů ČAP

5.4 Hospodaření pojišťoven

Sektor pojišťovnictví vykazoval, s výjimkou roku 1996, vždy kladný zisk. Zatímco v letech 1995 a 1997 se zisk pohyboval v řádu stovek miliónů, v dalších letech se jednalo již o jednotky miliard. V roce 2004 zisk celého sektoru poprvé přesáhl hranici 10 miliard korun. Doposud nejvyšší zisk v novodobé historii českého pojišťovnictví přinesl rok 2009, kdy zisk činil 15,5 mld. Za zmínku stojí rok 1996, ve kterém sektor vykázal ztrátu 5,1 mld, která vznikla v důsledku účetní ztráty České pojišťovny ve výši 5,2 mld. V tomto období hrozil České pojišťovně dokonce pád v souvislosti s hospodařením Kreditní banky Plzeň, která byla v jejím vlastnictví.

V průběhu období se trh konsolidoval, řada pojišťoven se stala součástí zahraničních skupin, legislativní rámec kontroly hospodaření pojišťoven odpovídá standardům obvyklým na vypělých trzích. Z hlediska finanční situace sektor pojišťovnictví nevykazoval větší problémy a během složité situace v průběhu finanční a hospodářské krize prokázal, že patří k nejstabilnějším odvětvím české ekonomiky.

Graf č. 13: Struktura finančních umístění členů ČAP (%)

Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů ČAP

Z grafu 13 je patrné, že pojišťovny preferovaly umístění volných finančních prostředků do dluhových cenných papírů, které jsou obecně považovány jako velmi bezpečný investiční nástroj. Většinou se jednalo o české a zahraniční státní dluhopisy. Ačkoliv se ztráty během finanční krize nevyhnuly ani českým pojišťovnám, v porovnání s některými zahraničními pojišťovnami byl dopad na jejich hospodaření minimální. Ke zmírnění následků turbulencí na finančních trzích přispěly pojišťovny také snížením zastoupení akcií a cenných papírů s proměnlivým výnosem v jejich portfoliích. V souvislosti s výrazným oživením na akciových trzích se zvýšil podíl akcií na finančních umístěních až nad hranici 10%. V roce 2008 a 2009 došlo k již zmíněnému odprodeji a zastoupení akcií se snížilo na 5,4%. Dalšími využívanými instrumenty byly akcie (5,4%), umístění do podnikatelských uskupení (4,2%) a depozita u finančních institucí (8,1%).

Právě finanční umístění představovaly největší položku aktiv. Na straně pasiv jsou největší položkou technické rezervy. Od roku 2001 se celková aktiva zvýšila téměř dvojnásobně, a to z 201,7 mld. na 401,3 mld. v roce 2009. Zastoupení finančního umístění na celkových aktivech se udržovalo mezi 80-85%.

Zastoupení technických rezerv životního pojištění na celkových rezervách ve sledovaném období oscilovalo okolo 70%. Tato skutečnost vyplývá z povahy životního pojištění jako rezervotvorného pojištění. Od roku 2001 se technické rezervy zvýšily o 193,4 mld., z čehož se na tom rezervy na životní pojištění podílely 123,6 mld. a rezervy na neživotní pojištění 69,8 mld.. V roce 2009 celkové technické rezervy činily 266,0 mld. (v roce 2001), z toho rezervy na životní pojištění 178,8 mld. a na neživotní pojištění 87,2 mld.

Pro zhodnocení finanční situace a schopnosti pojišťoven dostát pojistným plněním využívá ČNB ukazatel solventnosti. Na základě přesně daného výpočtu je určena povinná míra solventnosti, kterou musí pojišťovny dosahovat. Pojišťovny zpravidla tuto hranici přesahují několikanásobně, případy nedosažení povinné míry byly ojedinělé.

5.5 Porovnání pojistného trhu ČR s evropským trhem

Evropský pojistný trh v současné době vévodí skupině tří hlavních světových center, do kterých náleží ještě Spojené státy a Japonsko. Podíl členských států zastřešující organizace CEA na celosvětovém pojistném dosáhl v roce 2008 hodnoty 40%. Česká republika přispěla ke světovému obchodu v roce 2008 pouze 0,2%.

K mezinárodní komparaci úrovně pojistného trhu se často využívá ukazatel poměřující objem předepsaného pojistného s velikostí hrubého domácího produktu. Z tabulky 7 plyne, že Česká republika v ukazateli pojištěnosti nadále výrazně zaostává. V České republice se sice ukazatel podstatně zvýšil, avšak pojištěnost rostla také na evropském trhu. Rozdíl je patrný zejména u podílu životního pojištění na HDP. Zatímco v organizaci CEA činil 4,7% (2008), v České republice to bylo jen 1,6%. Velmi významnou roli hraje životní pojištění ve Velké Británii, naopak menší v Německu. Rozdíl v postavení životního pojištění spočívá především v odlišnosti důchodového systému. Ve Velké Británii státní penze představují pouze 20% příjmů občanů v důchodovém věku. Britští senioři se tak musí spoléhat především na vlastní zdroje. Jedním z prostředků k materiálnímu zabezpečení ve stáří je právě životní pojištění, které

je navíc masivně podporované státem prostřednictvím vysokých daňových odpočtů. Naopak německý důchodový systém se více podobá tomu českému. Státní penze se na příjmech seniorů podílí z 70% oproti 90% v České republice. Z uvedeného plyne, že k nižší pojištěnosti v České republice skutečně přispívá nastavení penzijního systému. Rozdíl v pojištěnosti mezi českým a evropským trhem v oblasti neživotního pojištění je oproti životnímu pojištění podstatně nižší. V roce 2008 dosáhl podíl pojistného k HDP hodnoty 2,2%, zatímco průměr zemí CEA činil 3,0%. Jak naznačuje tabulka č. 7, pro evropský pojistný trh je od roku 1992 charakteristická stagnace ukazatele pojištěnosti.

Tabulka č. 7: Podíl předepsaného pojistného k HDP (%)

Stát	1992			1997			2002			2008		
	Celkem	ŽP	NŽP	Celkem	ŽP	NŽP	Celkem	ŽP	NŽP	Celkem	ŽP	NŽP
Česká republika	2,6	0,7	1,9	2,9	0,8	2,1	4,0	1,5	2,5	3,8	1,6	2,2
Velká Británie	12,3	7,5	4,8	11,5	7,7	3,7	14,9	10,9	4,1	13,6	10,2	3,4
Německo	5,5	2,2	3,4	6,4	2,7	3,7	6,7	3,1	3,6	6,6	3,2	3,4
Země CEA	6,2	3,0	3,1	7,0	4,0	3,0	8,1	5,1	3,1	7,7	4,7	3,0

Zdroj: CEA

Nízká úroveň pojištěnosti v oblasti životního pojištění se odráží také na ukazateli podílu segmentu životního pojištění na celkovém pojistném. V evropských zemích se zastoupení životního pojištění pohybuje okolo 60% (v Británii dokonce 75%) oproti 41% v České republice. Rovněž u tohoto ukazatele došlo na českém trhu sice k pozitivnímu trendu, nicméně podíl předepsaného pojistného v životním pojištění na celkovém pojistném rostl v i členských zemích CEA.

Tabulka č. 8: Podíl pojistného na životní pojištění a neživotní pojištění k celkovému pojistnému (%)

Stát	1992		1997		2002		2007		2008	
	ŽP	NŽP	ŽP	NŽP	ŽP	NŽP	ŽP	NŽP	ŽP	NŽP
Česká republika	25,3	74,7	26,4	73,6	37,6	61,7	40,7	59,3	37,2	42,8
Velká Británie	60,9	40,3	67,4	34,1	70,6	28,3	80,5	19,5	75,2	24,8
Německo	39,5	60,5	42,1	57,9	46,3	53,7	48,4	51,6	48,4	51,6
Francie	56,7	46,5	66,5	37,3	64,8	34,9	70,0	30,0	66,8	33,2
Země CEA	48,8	56,0	57,1	42,9	62,1	37,9	64,8	35,2	60,6	39,1

Zdroj: CEA

Ukazuje se, že rozdíl v pojištěnosti mezi Českou republikou a průměrem evropských zemí má strukturální charakter a nelze jej řešit v krátkodobém horizontu. Odstranění mezery předpokládá vyšší dynamiku růstu ekonomiky, životní úrovně (reálných příjmů) a změnu důchodového a zdravotního systému, případně systému nemocenského pojištění. Na druhou stranu je zřejmé, že u analyzovaných ukazatelů je rozdíl způsoben

především nízkým zapojením pojistného trhu do krytí materiálního zabezpečení ve stáří. Na tuto otázku se však nelze dívat jen z pohledu pojistného trhu, ale je potřeba ji vnímat ze širšího společensko-ekonomického pohledu. Jak ukázala finanční krize, ani regulace penzijních fondů a pojišťovnictví nemusí v případě úplného kolapsu finančního systému ochránit finanční úspory občanů. Úplnému zhroucení finančního systému nakonec musely zabránit státní intervence. Důchodové systémy podobné britskému systému také předpokládají značnou odpovědnost občanů za své zabezpečení ve stáří. Konečně zdravotní pojištění ve Spojených státech, kde je nepojištěna až jedna pětina obyvatelstva, dokazuje, že liberální přístup v těchto oblastech nemusí být vždy nejlepší cestou. V každém případě na světě neexistuje penzijní systém, který je zcela bezproblémový. Pokud důchodová reforma půjde cestou bez přímého zapojení životního pojištění, nelze očekávat, že životní pojištění bude hrát takovou roli jako v jiných zemích a nutně to ještě nemusí svědčit o nižší úrovni pojistného trhu. Nicméně, jak dokazuje případ Německa, kde přestože je význam životního pojištění nízký, dosahuje celková pojištěnost vyšších hodnot než v ČR. To svědčí o tom, že v České republice existují ještě jiné rezervy (přístup ke krytí osobních rizik, vnímání pojištění, pojištěnost u některých druhů neživotního pojištění).

5.6 Odhad budoucího vývoje

5.6.1 Statistický odhad

K modelování časové řady nominální výše předepsaného pojistného za celý trh a segmenty životního a neživotního pojištění byla zvolena jako nejvhodnější kvadratická trendová funkce. K výpočtům sloužil statistický software SPSS 18.0. Přehled dosažených výsledků je možné nalézt v tabulce č. 9.

Tabulka č. 9: Přehled dosažených výsledků -odhad budoucího vývoje

	Trh celkem	Trh ŽP	Trh NŽP
Rovnice trendové funkce	$y = -49,8x^2 + 9105,0x + 21815$	$y = 17,8x^2 + 3639,8x + 2856,8$	$y = -67,6x^2 + 5465,2x + 18958$
Index determinace R^2	0,994	0,986	0,996
MAPE	3,16%	7,71%	1,98%
Odhad pojistného pro rok 2010	154 739 mil. Kč	65 653 mil. Kč	89 085 mil. Kč
Odhad pojistného pro rok 2011	162 199 mil. Kč	69 881 mil. Kč	92 318 mil. Kč
Odhad pojistného pro rok 2012	169 560 mil. Kč	74 144 mil. Kč	95 416 mil. Kč

5.6.2 Perspektivy pojistného trhu v České republice

Světová ekonomika se stále ne zcela vypořádala s důsledky finanční krize. Ačkoliv se v hlavních světových ekonomikách obnovil růst HDP, nadále přetrvává nejistota ohledně dalšího vývoje. V 2. polovině roku 2009 se také v České republice začaly projevovat známky oživení, zejména zásluhou zlepšené situace v Německu. Nezaměstnanost však nadále zůstává vysoká a meziroční růst reálných mezd dosahuje nízkých hodnot. Výdaje na konečnou spotřebu domácností stagnují, a tak nelze očekávat zvýšený zájem o pojištění. V souladu s konzervativním očekáváním vývoje české a světové ekonomiky, je pravděpodobné, že v následujícím období se bude situace jen pomalu zlepšovat a nelze tedy očekávat zvýšenou ochotu vydávat finanční prostředky na pojištění.

S finanční krizí rovněž souvisí další otazník ohledně dalšího vývoje pojišťovnictví (nejen v ČR), a tím je regulace finančního trhu. Případné zpřísnění regulace by mohlo omezit možnosti pojišťoven při umísťování rezerv na finančních trzích. S odeznívající krizí však hlasy, které volají po přísnější regulaci ve finančním sektoru, pomalu utichají. Lze očekávat, že dojde spíše k modifikaci stávajících pravidel. V tomto ohledu významný úkol pro pojišťovny představuje úspěšný přechod na systém Solvency II. Systém zavádí náročnější požadavky na vlastní kapitál pojišťoven a zohledňuje rizikový profil pojišťoven. Podle posledního testu, kterého se zúčastnilo 18 českých pojišťoven, jsou požadavky plněny na 225% a nový způsob kontroly by neměl znamenat větší problém.

Dalším faktorem, jež může zásadně ovlivnit sektor pojišťovnictví, je dlouho očekávaná změna důchodového a zdravotního systému. Na základě dosavadních návrhů a kroků vlády, vzniklých po volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2010, se lze domnívat, že důchodová reforma bude probíhat pozvolně a bude se orientovat především na vyvedení části prostředků ze stávajícího systému do penzijních fondů. V nejbližších letech je tak nepravděpodobné výraznější zapojení pojišťovnictví do důchodového systému. O změnách ve veřejném zdravotním pojištění a nemocenském pojištění zatím příliš informací není. Objevují se pouze návrhy, týkající se stanovení péče hrazené z veřejného pojištění a možnosti připlácet si legálně za nadstandardní péči (např. prostřednictvím komerčního pojištění). Pokud vůbec k nějakým změnám dojde, pravděpodobně nebudou nijak zásadní a pojistný trh příliš neovlivní. Nicméně diskuse ohledně důchodové reformy může vyvolat větší zájem lidí o jejich materiální

zabezpečení, což v konečném důsledku může vést k uvědomění si, že nelze ohledně vlastního materiálního zabezpečení spoléhat pouze na stát. Tato skutečnost se může promítnout do zvýšeného zájmu o dobrovolné způsoby spoření na stáří, jako jsou například produkty životního pojištění.

Nejenom z tohoto hlediska je důležité, aby se pojišťovny soustředily na obecnou propagaci pojišťovnictví. Úroveň znalosti pojistných produktů je v České republice stále nízká. V tomto ohledu by měla hrát rozhodující roli Česká asociace pojišťoven. V současné době sice zabezpečuje chod webu o pojišťovnictví, avšak pravdou zůstává, že v oblasti obecné propagace pojišťovnictví jsou stále značné rezervy. Se slabou finanční gramotností také souvisí způsob nakládání s volnými finančními prostředky. Ačkoliv se povědomí lidí o různých alternativách spoření pozvolna zvyšuje, v porovnání se západoevropskými státy nadále přetrvává investiční aktivita a značně konzervativní přístup. Pokud se lidé dozví potřebné a správné informace o životním pojištění, pak se pravděpodobně o něj zvýší zájem. Je nutné zdůraznit, že informace musí být správné a úplné. Rovněž nelze propagovat životní pojištění jako klasický spořicí produkt. Pojišťovací zprostředkovatelé mnohdy ve snaze dosáhnout vysokých prodejů neposkytují klientům dostatečné informace. Klienti je pak zjišťují až po uzavření smlouvy, což v konečném důsledku může vést k předčasnému ukončení smlouvy již po několika letech. S předčasným ukončením se však váže nízké nebo nulové odbytné. Takový stav poškozuje pověst pojišťovnictví v očích klientů a vede k nedůvěře k produktům životního pojištění.

Vzhledem k tomu, že produktová nabídka je na českém trhu srovnatelná s evropským trhem a prostor pro inovace v zásadě omezený, musí pojišťovny využívat marketingových nástrojů (slevy apod.). Především v sektoru neživotního pojištění, kde panuje u některých druhů pojištění tvrdá konkurence, klesá průměrná sazba pojistného. Je otázkou, jak dlouho je pokles sazeb udržitelný. Zatím je úroveň škodovosti poměrně nízká, ovšem nelze připustit, aby se v důsledku poklesu ceny pojistného výrazně zvýšila škodovost a ohrožovala tak finanční stabilitu pojišťoven. Místo různých slev by se pojišťovny mohly soustředit na produkty neživotního pojištění, které vykazují podpojištěnost. Růstový potenciál existuje u majetkových pojištění obyvatel, úrazového pojištění nebo pojištění odpovědnosti obyvatel. Obdobná situace je havarijního pojištění, kde dle výzkumu České asociace pojišťoven je pojištěno pouze 18% vozidel.

Stejně jako u životního pojištění i zde lidé některá rizika podceňují, případně si je plně neuvědomují.

Neustále rostoucí vliv na vývoj pojistného trhu mají mimořádné události. V poslední dekádě se pojistný trh musel vyrovnávat s několika katastrofami, které způsobily rozsáhlé škody (teroristický útok na WTC, hurikán Katrina, orkán Kyrill a další). Vzhledem k tomu, že rozsáhlé škody jsou z většiny kryty zajišťovny, dochází k přehodnocování zajišťovacích programů pojišťoven. Vyšší nároky zajišťoven se pak v konečném důsledku projevují na cenách pojistného. V České republice se tak kombinují vlivy celosvětové a místní. V případě českého pojistného trhu se jedná zejména o jevy spojené se změnou klimatu (povodně, vichřice a další). České pojišťovny by se tak měly soustředit na vývoj v této oblasti a v případě povodní průběžně aktualizovat mapy záplavových území. Je důležité, aby citlivě posuzovaly riziko v jednotlivých oblastech. Se snižováním dopadů takových událostí úzce souvisí také činnost organizačních složek státu (povodňová ochrana, povolení výstavby v rizikových oblastech).

S přihlédnutím ke statistickému odhadu lze očekávat, že v nejbližších letech si celkové předepsané pojistné udrží rostoucí trend, přičemž tempo růstu se zřejmě oproti roku 2009 poněkud zvýší. Zásahu na tom bude mít především růst v oblasti životního pojištění, předepsané pojistné v segmentu neživotního pojištění bude spíše stagnovat. Pojistný trh tak naváže na trend postupného zvyšování významu životního pojištění a role pojišťovnictví v ekonomice. Odvětví pojišťovnictví by mělo zůstat jedním z nejstabilnějších sektorů ekonomiky.

6. Závěr

Cílem bakalářské práce byla analýza vývojových trendů na pojistném trhu České republiky a určení faktorů, které vývoj ovlivnily.

Z provedených analýz plyne, že s náročnými úkoly, které před pojišťovnictvím stály na počátku 90. let minulého století se odvětví pojišťovnictví vypořádalo úspěšně. Společensko-ekonomické změny po roce 1989 přinesly nejen naději lepších zítřků, ale i řadu složitých úkolů a problémů, které souvisely s přechodem centrálně řízené ekonomiky na ekonomiku tržní. Bylo nepochybné, že k zásadním změnám musí dojít také v pojišťovnictví. Prvním krokem, který byl nezbytným předpokladem pro rozvoj pojistného trhu, bylo zrušení monopolního postavení České státní pojišťovny a otevření trhu novými subjekty. Již na konci roku 1993 působilo na trhu 20 subjektů, mezi kterými se objevovaly první známé pojišťovny ze zahraničí. V uplynulých dvaceti letech se rovněž kompletně změnil legislativní rámec pojišťovnictví. K rychlosti přijetí těchto legislativních úprav bezesporu přispěl proces harmonizace českého právního řádu s evropským právem před vstupem České republiky do EU. Právě vstup do EU představoval pro český pojistný trh jeden z milníků jeho vývoje, neboť se stal součástí Jednotného evropského trhu. Díky tomu je úroveň stávající legislativy, upravující pojišťovnictví, plně srovnatelná s úrovní obvyklou v západoevropských zemích.

Rovněž proces konsolidace trhu lze považovat téměř za ukončený. Od roku 1997 se začala podstatně měnit vlastnická struktura v pojišťovnictví. V současné době na trhu převažuje zahraniční vlastnictví (75%). Tím se však pojistný trh významně neliší od jiných odvětví, například bankovníctví. Na rozdíl od jiných sektorů se však pojišťovnictví vyhnuly transformační nesnaze. Samozřejmě i zde došlo k problémům, příkladem může být ztráta České pojišťovny v roce 1996 ve výši pěti miliard korun. V souvislosti s tím celý sektor vykázal doposud jedinou ztrátu. Naopak v posledních letech sektor zaznamenával zisk převyšující deset miliard korun, což svědčí o dobré finanční situaci a stabilitě celého odvětví. Je možné říci, že pojišťovnictví patřilo k nejstabilnějším oborům české ekonomiky. To ostatně dokazuje, že po celé analyzované období nedošlo k poklesu nominální výše předepsaného pojistného, a to jak za celý trh, tak také v segmentu životního a neživotního pojištění. Rychlejší dynamiku růstu vykazoval pojistný trh do roku 2003. V roce 2004 růst významně zpomalil a na předchozí dynamiku již nenavázal. Celkově rychleji rostlo životní pojištění, což bylo

dáno nízkou pojištěností v počátku období. K vyšší dynamice růstu životního pojištění též přispěla novela zákona o dani z příjmů, která zavedla od začátku roku 2001 daňové zvýhodnění na tzv. soukromé životní pojištění. Účinky této daňové úpravy však trvaly pouze do roku 2003 a posléze došlo k již zmíněnému zpomalení tempa růstu. Avšak nižší růstová dynamika byla znatelná u neživotního pojištění, u kterého dochází v posledních letech k viditelnému zpomalování. V roce 2009 se pojistné v tomto segmentu zvýšilo pouze o 0,6%, při zohlednění změny cenové hladiny šlo dokonce o pokles -1,3%. Tento vývoj souvisí s konkurenčním bojem a poklesem průměrných sazeb pojistného. Na trhu však existuje nadále nevyužitý potenciál. Nízká pojištěnost setrvává u majetkových pojištění obyvatel, úrazového pojištění nebo pojištění odpovědnosti občanů. Vzhledem k nízké pojištěnosti u těchto druhů neživotních pojistek je pro trh neživotního pojištění charakteristické v porovnání s evropskými trhy vysoké zastoupení pojištění motorových vozidel (50% oproti 30% v EU). Nicméně podpojištěnost panuje i u havarijního pojištění vozidel. V současné době je pojištěno pouze 18% vozidel. Klienti si zřejmě tyto rizika příliš neuvědomují nebo je podceňují. Svou roli může hrát též neznalost produktů.

Vyšší tempo růstu životního pojištění se odrazilo na zvýšení jeho podílu na celkovém předepsaném pojistném. V porovnání s průměrem na evropských trzích, kde podíl činí okolo 60%, však stále zaostává. V České republice dosahuje hodnoty slabě převyšující 40% (41,8% v roce 2009). Nutno podotknout, že k trvalejšímu růstu významu životního pojištění docházelo pouze v letech 1997-2004. V posledních třech letech dochází k pozvolnému obnovení tohoto trendu. V podstatě podobný vývoj se odehrával také u ukazatele pojištěnosti. Celková pojištěnost se zvýšila z 2,3% v roce 1995 na 4,0% v roce 2009, u životního pojištění z 0,6% na 1,6% a u neživotního pojištění z 1,7% na 2,3%. Stagnace ukazatele pojištěnosti však nesouvisí pouze s nižším tempem růstu pojistného, ale také s vysokou dynamikou růstu HDP v letech 2005-2007. Zejména nízká pojištěnost je v porovnání s evropským průměrem znatelná u životního pojištění (1,6% oproti 4,7% v roce 2008). U neživotního pojištění není rozdíl tak propastný, avšak nelze jej považovat jako bezvýznamný (2,2% oproti 3,0%). Mezera u životního pojištění však zčásti souvisí s nastavením důchodového systému. Pokud nedojde k jeho výraznějšímu zapojení do penzijního systému, nelze očekávat, že pojištěnost bude

dosahovat průměrných hodnot. Nižší pojištěnost tak nemusí nutně znamenat horší úroveň pojistného trhu.

Podstatný vliv na situaci na pojistném trhu mají také mimořádné události. V České republice se jednalo především o katastrofální povodně v roce 1997 a 2002. S těmito událostmi se trh vypořádal bez větších problémů a prokázal tak svoji stabilitu. U událostí s vysokým rozsahem škod se pozitivně projevuje stabilizační efekt zajištění. Značnou část škod takového rozsahu kryjí právě zajišťovny. Až na tyto výkyvy se ukazatel škodovosti pohyboval na přijatelných hodnotách. V posledních letech se sice mírně zvyšuje, což svědčí o vyšším růstu pojistných plnění oproti růstu pojistného, zatím však nepředstavuje výraznější problém.

Nezbytnou součástí práce je také zamyšlení nad možným budoucím vývojem. Pomocí modelování vývoje časové řady byl vypočítán odhad nominální výše předepsaného pojistného v letech 2010-2012. S přihlednutím k tomuto odhadu, dosavadním vývojovým tendencím a analýze možných faktorů, které mohou pojistný trh ovlivnit se lze domnívat, že pojistný trh si udrží tempo růstu minulých let. Zásahu na tom bude mít především segment životního pojištění, kde lze očekávat růst okolo 6%, zatímco u neživotního pojištění je možné počítat spíše se stagnací nebo mírným růstem (2%). Nelze tedy očekávat výrazné zrychlení. Ekonomická situace se pravděpodobně bude jen zvolna zlepšovat a podle dosavadních návrhů nedávno vzniklé vlády by nemělo dojít k výraznějšímu zapojení pojišťovnictví do důchodového systému. Srovnání českého trhu s evropskými prokázalo, že stále existuje na trhu nevyužitý potenciál. Jedná se například o některé málo využívané neživotní pojistky, ale i nedostatečné osobních krytí rizik. Pozvolna se také mění postoje lidí k alternativním způsobům spoření, jedním z nichž je životní pojištění. Samy pojišťovny mohou přispět obecnou propagací pojišťovnictví a vysokou kvalitou služeb ke změně postoje klientů k pojištění a zvýšení úrovně znalostí o pojistných produktech.

7. Seznam použitých zdrojů

- [1] BOHM A., MUŽÁKOVÁ K. *Pojišťovnictví a regulace finančních trhů*.1.vyd. Praha: Professional Publishing s.r.o., 2010. 184 s. ISBN 978-80-7431-035-5
- [2] ČEJKOVÁ, V.: *Pojistný trh*. Praha: GRADA Publishing s.r.o., 2002. ISBN 80-86946-00-2
- [3] ČEJKOVÁ V., NEČAS S., *Pojišťovnictví*. 2.vyd. Brno :MU ESF v Brně,2006. 131 s. ISBN 80-210-3990-6
- [4] DAŇHEL J. a kol. *Pojistná teorie*. 2. vyd. Praha: Professional Publishing s.r.o., 2006. 333 s. ISBN 80-86946-00-2
- [5] DAŇHEL J., DUCHÁČKOVÁ E.. *Analýza globálních trendů ve světovém a českém komerčním pojišťovnictví*. 1.vyd. Praha: Oeconomica, 2007. 63 s. ISBN 978-80-245-1256-3
- [6] DUCHÁČKOVÁ E. *Principy pojištění a pojišťovnictví*, 3.vyd. Praha:Ekopress s.r.o., 2009. 224 s. ISBN 978-80-86929-51-4
- [7] FUCHS D. *Finanční trhy*.1.vyd. Brno: MU ESF Brno, 2004.118 s. ISBN 80-210-3526-9
- [8] HINDLS R. a kol. *Statistika pro ekonomy*. 4.vyd. Praha: Professional Publishing s.r.o, 2004. ISBN 80-86419-26-6.
- [9] JANATA J.. *Pojištění a management rizik v makléřském obchodě* 1.vyd. Praha: Professional Publishing s.r.o., 2008. 184 s. ISBN 978-80-86946-66-5
- [10] JÍLEK J., *Finanční trhy a investování*, 1.vyd. Praha: GRADA Publishing s.r.o., 2009. 648 s. ISBN 978-80-247-1653-4

[11] SLEPECKÝ J., POLÁCH J. *Pojišťovnictví v České a Slovenské republice* .1. vyd. Žilina: GEORG, 2010. 102 s. 978-80-89401-11-6

[12] VÁVROVÁ, E. a kol. *Pojišťovnictví, vybrané kapitoly pro základní kurz*. 1. vyd. Brno: MZLU v Brně, 2000. 86 s. ISBN 80-7157-487-2.

[13] Zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví, v aktuálním znění

[14] Zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, v aktuálním znění

[15] Zákon č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí, v aktuálním znění

[16] Stanovy České asociace pojišťoven. Česká asociace pojišťoven. Dostupné z: <http://www.cap.cz/Item.aspx?item=Stanovy+%C4%8CAP&typ=HTML>. [cit. 2011-03-15]

[17] Výroční zprávy České asociace pojišťoven 1999-2009. Česká asociace pojišťoven. Dostupné z: http://www.cap.cz/ItemF.aspxlist=DOKUMENTY_01&view=pro+web+V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD+zpr%C3%A1vy. [cit. 2011-03-15]

[18] Zprávy o výkonu dohledu nad finančním trhem ČNB 2006-2009. Česká národní banka. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/dohled_financi_trh/souhrnne_informace_fintrhy/zpravy_o_vykonu_dohledu/index.html. [cit. 2011-02-28]

[19] Výroční zprávy Úřadu státního dozoru v pojišťovnictví a penzijním připojištění 2000-2005. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/dohled_financi_trh/souhrnne_informace_fin_trhy/archiv/index.html. [cit. 2011-02-28]

[20] European insurance data in focus 1999-2009. Insurance of Europe. Dostupné z: <http://www.cea.eu/index.php/facts-figures/european-insurance-in-figures>. [cit. 2011-02-05]

[21] Přehled makroekonomických údajů. Český statistický úřad. Dostupné z:
<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/home>. [cit. 2011-02-11]

Seznam grafů

- Graf č.1: Tržní podíl pojišťoven v roce 2001
- Graf č.2: Tržní podíl pojišťoven v roce 2009
- Graf č.3: Tržní podíl pojišťoven v roce 2001 - ŽP
- Graf č.4: Tržní podíl pojišťoven v roce 2009 - ŽP
- Graf č.5: Tržní podíl pojišťoven v roce 2001 - NŽP
- Graf č.6: Tržní podíl pojišťoven v roce 2009 - NŽP
- Graf č.7: Meziroční změna pojistného
- Graf č.8: Podíl pojistného na ŽP a NŽP k celkovému pojistnému
- Graf č.9: Podíl pojistného k HDP
- Graf č.10: Podíl vyplacených plnění k pojistnému
- Graf č.11: Zastoupení jednotlivých druhů pojištění – ŽP
- Graf č.12: Zastoupení jednotlivých druhů pojištění – NŽP
- Graf č.13: Struktura finančních umístění členů ČAP

Seznam tabulek

- Tabulka č.1: Tržní podíl pojišťoven
- Tabulka č.2: Základní ukazatele pojistného trhu v roce 2009
- Tabulka č.3: Pojišťovny dle původu kapitálu
- Tabulka č.4: Pojišťovny dle zaměření činnosti
- Tabulka č.5: Tržní podíl pojišťoven
- Tabulka č.6: Vývoj pojistných plnění
- Tabulka č.7: Podíl předepsaného pojistného k HDP (evropský trh)
- Tabulka č.8: Podíl pojistného na životní pojištění a neživotní pojištění k celkovému pojistnému (evropský trh)
- Tabulka č.9: Přehled dosažených výsledků – odhad budoucího vývoje

Seznam zkratek

ČNB	Česká národní banka
ČSÚ	Český statistický úřad
ČAP	Česká asociace pojišťoven
CEA	Comité Européen des Assurances
PPF	První privatizační fond
ŽP	životní pojištění
NŽP	neživotní pojištění
HDP	hrubý domácí produkt
b.c.	běžné ceny
WTC	World trade center
PPF	První privatizační fond

Seznam příloh

- Příloha č. 1: Vývoj předepsaného pojistného v ČR
- Příloha č. 2: Vývoj předepsaného pojistného - ŽP
- Příloha č. 3: Vývoj předepsaného pojistného - NŽP
- Příloha č. 3: Vývoj předepsaného pojistného - NŽP
- Příloha č. 4: Vývoj vyplacených pojistných plnění v ČR a škodní průběh
- Příloha č. 5: Vývoj vyplacených pojistných plnění - ŽP a škodní průběh
- Příloha č. 6: Vývoj vyplacených pojistných plnění - ŽP a škodní průběh
- Příloha č. 7: Vývoj podílu pojistného k HDP
- Příloha č. 8: Vývoj HDP v ČR
- Příloha č. 9: Podíl pojistného v segmentech ŽP a NŽP na celkovém pojistném
- Příloha č. 10: Vývoj výše aktiv a finančních umístění pojišťoven
- Příloha č. 11: Struktura finančních umístění
- Příloha č. 12: Vývoj výše technických rezerv pojišťoven
- Příloha č. 13: Výsledky hospodaření sektoru pojišťovnictví
- Příloha č. 14: Struktura trhu neživotního pojištění z hlediska zastoupení jednotlivých druhů pojištění
- Příloha č. 15: Vývoj pojistného na jednotlivé druhy neživotního pojištění
- Příloha č. 16: Struktura trhu životního pojištění z hlediska zastoupení jednotlivých druhů pojištění
- Příloha č. 17: Vývoj pojistného na jednotlivé druhy životního pojištění
- Příloha č. 18: Podíl 10 největších pojišťoven v jednotlivých letech na předepsaném pojistném
- Příloha č. 19: Podíl 10 největších pojišťoven v jednotlivých letech na předepsaném pojistném - ŽP
- Příloha č. 20: Podíl 10 největších pojišťoven v jednotlivých letech na předepsaném pojistném - NŽP

Přílohy

Příloha č. 1: Vývoj předepsaného pojistného v ČR (mil. Kč)

	Předepsané pojistné	Koeficient růstu	Bázický index
1993	22 792	-	1,000
1994	29 669	1,302	1,302
1995	33 940	1,144	1,489
1996	41 125	1,212	1,804
1997	47 985	1,167	2,105
1998	55 637	1,159	2,441
1999	62 784	1,128	2,755
2000	70 589	1,124	3,097
2001	80 744	1,144	3,543
2002	90 660	1,123	3,978
2003	105 946	1,169	4,648
2004	112 566	1,062	4,939
2005	117 077	1,040	5,137
2006	122 121	1,043	5,358
2007	132 896	1,088	5,831
2008	139 841	1,052	6,136
2009	144 134	1,031	6,324

Zdroj: ČAP, ČNB, MFČR, vlastní výpočty

Příloha č. 2: Vývoj předepsaného pojistného - ŽP (mil. Kč)

	Předepsané pojistné	Koeficient růstu	Bázický index
1993	5 877	-	1,000
1994	7 447	1,267	1,267
1995	9 342	1,254	1,590
1996	10 937	1,171	1,861
1997	12 692	1,160	2,160
1998	15 089	1,189	2,567
1999	19 793	1,312	3,368
2000	22 770	1,150	3,874
2001	28 282	1,242	4,812
2002	34 036	1,203	5,791
2003	41 129	1,208	6,998
2004	44 201	1,075	7,521
2005	44 954	1,017	7,649
2006	47 233	1,051	8,037
2007	54 128	1,146	9,210
2008	56 901	1,051	9,682
2009	60 230	1,059	10,248

Zdroj: ČAP, ČNB, MFČR, vlastní výpočty

Příloha č. 3: Vývoj předepsaného pojistného - NŽP (mil. Kč)

	Předepsané pojistné	Koeficient růstu	Bázický index
1993	16 915	-	1,000
1994	22 222	1,314	1,314
1995	24 598	1,107	1,454
1996	30 188	1,227	1,785
1997	35 293	1,169	2,086
1998	40 548	1,149	2,397
1999	42 991	1,060	2,542
2000	47 819	1,112	2,827
2001	52 462	1,097	3,102
2002	56 624	1,079	3,348
2003	64 817	1,145	3,832
2004	68 365	1,055	4,042
2005	72 123	1,055	4,264
2006	74 888	1,038	4,427
2007	78 768	1,052	4,657
2008	82 940	1,053	4,903
2009	83 904	1,012	4,960

Zdroj: ČAP, ČNB, MFČR, vlastní výpočty

Příloha č. 4: Vývoj vyplacených pojistných plnění v ČR (mil. Kč) a škodní průběh

	Pojistné plnění	Koeficient růstu	Bázický index	Škodní Průběh (%)
1993	17 581	-	1,000	77,1
1994	17 789	1,012	1,012	60,0
1995	18 734	1,053	1,066	55,2
1996	21 692	1,158	1,234	52,7
1997	33 023	1,522	1,878	68,8
1998	33 070	1,001	1,881	59,4
1999	35 523	1,074	2,021	56,6
2000	34 176	0,962	1,944	48,4
2001	39 248	1,148	2,232	48,6
2002	60 096	1,531	3,418	66,3
2003	60 088	1,000	3,418	56,7
2004	58 811	0,979	3,345	52,2
2005	53 560	0,911	3,046	45,7
2006	56 735	1,059	3,227	46,5
2007	61 532	1,085	3,500	46,3
2008	69 219	1,125	3,937	49,5
2009	75 802	1,095	4,312	52,6

Zdroj: ČAP, ČNB, MFČR, vlastní výpočty

Příloha č. 5: Vývoj vyplacených pojistných plnění - ŽP (v mil. Kč) a škodní průběh

	Pojistné plnění	Koeficient růstu	Bázický index	Škodní průběh (%)
1995	6 427	-	1,000	68,8
1996	6 990	1,088	1,088	63,9
1997	8 161	1,168	1,270	64,3
1998	9 105	1,116	1,417	60,3
1999	9 850	1,082	1,533	49,8
2000	10 393	1,055	1,617	45,6
2001	12 533	1,206	1,950	44,3
2002	12 417	0,991	1,932	36,5
2003	15 347	1,236	2,388	37,3
2004	23 443	1,528	3,648	53,0
2005	19 730	0,842	3,070	43,9
2006	18 837	0,955	2,931	39,9
2007	25 196	1,338	3,920	46,5
2008	30 576	1,214	4,757	53,7
2009	33 400	1,092	5,197	55,5

Zdroj: ČAP, ČNB, MFČR, vlastní výpočty

Příloha č. 6: Vývoj vyplacených pojistných plnění - ŽP (v mil. Kč) a škodní průběh

	Pojistné plnění	Koeficient růstu	Bázický index	Škodní průběh (%)
1995	12 307	-	1,000	50,0
1996	14 702	1,195	1,195	48,7
1997	24 862	1,691	2,020	70,4
1998	23 965	0,964	1,947	59,1
1999	25 673	1,071	2,086	59,7
2000	23 783	0,926	1,932	49,7
2001	26 715	1,123	2,171	50,9
2002	47 679	1,785	3,874	84,2
2003	44 741	0,938	3,635	69,0
2004	35 368	0,791	2,874	51,7
2005	33 830	0,957	2,749	46,9
2006	37 898	1,120	3,079	50,6
2007	36 336	0,959	2,952	46,1
2008	38 643	1,063	3,140	46,6
2009	42 402	1,097	3,445	50,5

Zdroj: ČAP, ČNB, MFČR, vlastní výpočty

Příloha č. 7: Vývoj podílu pojistného k HDP (%)

	celkem	ŽP	NŽP
1995	2,3	0,6	1,7
1996	2,4	0,6	1,8
1997	2,6	0,7	1,9
1998	2,8	0,8	2,0
1999	3,0	1,0	2,1
2000	3,2	1,0	2,2
2001	3,4	1,2	2,2
2002	3,7	1,4	2,3
2003	4,1	1,6	2,5
2004	4,0	1,6	2,4
2005	3,9	1,5	2,4
2006	3,8	1,5	2,3
2007	3,8	1,5	2,2
2008	3,8	1,5	2,2
2009	4,0	1,7	2,3

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Příloha č. 8: Vývoj HDP v ČR (v mil. Kč)

	HDP b.c.	r/r nom. (%)	r/r reál. (%)
1995	1 466 500		
1996	1 683 300	14,8	4,0
1997	1 811 100	7,6	-0,7
1998	1 996 500	10,2	-0,8
1999	2 080 800	4,2	1,3
2000	2 189 200	5,2	3,6
2001	2 352 200	7,4	2,5
2002	2 464 400	4,8	1,9
2003	2 577 100	4,6	3,6
2004	2 814 800	9,2	4,5
2005	2 983 900	6,0	6,3
2006	3 222 400	8,0	6,8
2007	3 535 500	9,7	6,1
2008	3 689 000	4,3	2,5
2009	3 627 200	-1,7	-4,1

Zdroj: ČSÚ

Příloha č. 9: Podíl pojistného v segmentech ŽP a NŽP na celkovém pojistném

	ŽP	NŽP
1993	25,8	74,2
1994	25,1	74,9
1995	27,5	72,5
1996	26,6	73,4
1997	26,4	73,6
1998	27,1	72,9
1999	31,5	68,5
2000	32,3	67,7
2001	35,0	65,0
2002	37,5	62,5
2003	38,8	61,2
2004	39,3	60,7
2005	38,4	61,6
2006	38,7	61,3
2007	40,7	59,3
2008	40,7	59,3
2009	41,8	58,2

Zdroj: vlastní výpočet

Příloha č. 10: Vývoj výše aktiv a finančních umístění pojišťoven (v mil. Kč, pouze za členy ČAP)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Aktiva celkem	201 700	229 542	258 893	291 797	316 490	328 778	350 558	374 060	401 294
Finanční umístění celkem	165 504	194 373	215 720	249 738	267 745	273 750	284 837	302 850	319 038
<i>z toho:</i> Dluhové cenné papíry	108 953	133 537	145 299	154 894	167 356	194 205	205 287	226 853	250 819
Akcie a ostatní cenné papíry	5 300	13 418	12 579	26 771	32 784	30 481	29 072	23 219	17 245
Umístění v podn. uskupeních	13 743	13 098	18 557	24 476	25 787	11 260	11 583	13 880	13 355
Depozita u fin. institucí	20 859	20 037	23 162	26 884	27 330	26 004	25 811	29 156	25 953

Zdroj: ČAP

Příloha č. 11: Struktura finančních umístění (% , pouze za členy ČAP)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Dluhové cenné papíry	65,8	68,7	67,4	62,0	62,5	70,9	72,1	74,9	78,6
Akcie a ostatní cenné papíry	3,2	6,9	5,8	10,7	12,2	11,1	10,2	7,7	5,4
Umístění v podn. usk.	8,3	6,7	8,6	9,8	9,6	4,1	4,1	4,6	4,2
Depozita u finančních institucí	12,6	10,3	10,7	10,8	10,2	9,5	9,1	9,6	8,1
Ostatní finanční nástroje	10,1	7,3	7,5	6,7	5,4	4,3	4,6	3,2	3,7

Zdroj: vlastní výpočet

Příloha č. 12: Vývoj výše technických rezerv pojišťoven (v mil. Kč)

	celkem	ŽP	% z celkem	NŽP	% z celkem
1995	72 603	55 216	76,1	17 387	23,9
1996	85 567	57 504	67,2	28 063	32,8
1997	97 087	63 828	65,7	33 259	34,3
1998	98 749	68 313	69,2	30 436	30,8
1999	109 629	76 186	69,5	33 443	30,5
2000	117 100	86 330	73,7	30 770	26,3
2001	134 929	97 769	72,5	37 160	27,5
2002	157 473	110 849	70,4	46 624	29,6
2003	176 285	125 421	71,1	50 864	28,9
2004	198 575	139 253	70,1	59 322	29,9
2005	221 470	162 965	73,6	58 505	26,4
2006	245 083	182 887	74,6	62 196	25,4
2007	265 597	197 408	74,3	68 189	25,7
2008	278 413	204 843	73,6	73 570	26,4
2009	296 693	222 462	75,0	74 231	25,0

Zdroj: ČAP, vlastní výpočty

Příloha č. 13: Výsledky hospodaření sektoru pojišťovnictví (zisk po zdanění, v mil. Kč)

1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
364	-5112	229	1684	1093	4005	4498	2705	5693	10904	8021	14209	12390	9583	15506

Zdroj: MFČR, ČNB

Příloha č. 14: Struktura trhu neživotního pojištění z hlediska zastoupení jednotlivých druhů pojištění (%)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Úrazové pojištění	7,2	2,9	2,7	2,8	2,7	2,7	3,3	2,9	3,2
Pojištění budov a staveb obyvatel	3,0	3,7	3,6	3,9	4,1	4,2	4,4	4,5	4,7
Pojištění domácnosti	2,6	2,6	2,8	3,0	2,8	2,8	2,9	2,9	3,0
Pojištění odpověd. za škody obyvatel	0,7	0,8	0,8	0,8	0,9	1,0	1,2	1,2	1,5
Léčebné výlohy v zahraničí	1,8	1,5	1,5	1,5	1,6	1,2	1,3	1,6	1,6
Pojištění průmyslu a podnikatelů	25,3	26,3	27,0	25,9	24,0	22,6	20,3	20,2	20,7
Havarijní pojištění vozidel	20,5	21,1	20,9	21,0	21,1	20,8	20,6	20,3	19,9
Pojištění odpovědnosti z provozu voz.	30,4	31,7	30,6	31,0	30,1	29,5	29,7	28,9	29,0
Zák. poj. odpovědnosti zam.	5,0	7,2	6,6	6,7	6,7	6,9	7,2	7,5	7,3
Ostatní pojištění	3,4	2,3	3,4	3,4	5,9	8,1	9,2	10,1	9,1

Zdroj: ČAP, vlastní výpočet

Příloha č. 15: Vývoj pojistného na jednotlivé druhy neživotního pojištění (v mil. Kč)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Úrazové pojištění	3 776	1 647	1 747	1 947	1 959	2 044	2 631	2 398	2 678
Pojištění budov a staveb obyvatel	1 552	2 089	2 359	2 695	2 933	3 137	3 440	3 693	3 945
Pojištění domácnosti	1 361	1 483	1 831	2 024	2 022	2 119	2 262	2 409	2 510
Pojištění odpově. za škody obyvatel	378	446	495	574	676	730	913	1 006	1 241
Léčebné výlohy v zahraničí	941	827	995	1 059	1 148	918	1 012	1 310	1 335
Pojištění průmyslu a podnikatelů	13 279	14 913	17 490	17 680	17 364	16 921	15 972	16 729	17 374
Havarijní pojištění vozidel	10 775	11 991	13 534	14 369	15 268	15 605	16 214	16 859	16 713
Pojištění odpovědnosti z provozu voz.	15 974	17 957	19 838	21 163	21 737	22 126	23 376	23 948	24 367
Zák. poj. odpovědnosti zam.	2 619	4 067	4 297	4 551	4 859	5 200	5 676	6 222	6 140
Ostatní pojištění	1 808	1 310	2 224	2 312	4 254	6 088	7 272	8 366	7 601

Zdroj: ČAP

Příloha č. 16: Struktura trhu životního pojištění z hlediska zastoupení jednotlivých druhů pojištění (%)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Pojištění pro případ smrti	1,1	1,1	1,5	1,4	1,7	2,1	2,3	2,8	3,1
Pojištění pro případ smrti nebo dožití	62,8	57,3	59,4	60,2	57,5	50,9	43,6	39,6	37,3
Svatební a věnové pojištění	9,9	8,3	6,8	5,6	5,5	5,2	4,5	4,2	3,7
Důchodové pojištění	11,5	8,2	8,0	7,3	6,2	5,9	4,8	4,3	3,8
Investiční životní pojištění	8,7	9,2	11,9	13,7	16,8	24,0	34,0	37,9	40,1
Kapitalizace	1,7	3,0	1,6	1,0	0,9	0,5	0,4	0,4	0,4
Doplňková pojištění celkem	4,3	12,9	10,9	10,8	11,4	11,4	10,5	10,8	11,6

Zdroj: ČAP

Příloha č. 17: Vývoj pojistného na jednotlivé druhy životního pojištění (v mil. Kč)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Pojištění pro případ smrti	314	388	597	614	756	998	1 270	1 577	1 852
Pojištění pro případ smrti nebo dožití	17 752	19 571	24 423	26 594	25 860	24 045	23 576	22 542	22 455
Svatební a věnové pojištění	2 794	2 843	2 793	2 467	2 461	2 444	2 440	2 371	2 241
Důchodové pojištění	3 263	2 788	3 307	3 247	2 802	2 768	2 577	2 439	2 314
Investiční životní pojištění	2 453	3 136	4 877	6 052	7 550	11 336	18 390	21 589	24 152
Kapitalizace	490	1 026	663	461	398	234	207	215	241
Doplňková pojištění celkem	1 216	4 408	4 463	4 766	5 127	5 408	5 662	6 169	6 980

Zdroj: ČAP

Příloha č. 18: Podíl 10 největších pojišťoven v jednotlivých letech na předepsaném pojistném (%)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Česká pojišťovna	38,4	36,6	35,8	36,4	35,5	32,5	30,0	28,9	26,4
Kooperativa	16,8	18,0	18,9	21,5	22,6	22,5	21,9	22,0	21,5
Allianz	9,0	8,5	8,3	8,0	7,9	7,7	7,2	7,1	7,1
ČSOB Pojišťovna	6,8	6,1	5,7	5,4	5,9	6,3	6,8	6,8	6,7
Generali	2,6	3,0	4,4	4,5	4,7	5,2	5,7	6,1	6,2
Pojišťovna ČS	4,5	6,9	6,5	3,5	2,1	3,6	4,9	4,8	4,8
ING	5,2	5,3	4,7	4,7	4,8	4,9	5,5	5,7	4,3
ČPP	1,7	2,3	2,9	3,3	3,4	3,6	3,6	3,9	4,3
Komerční pojišťovna	3,2	2,6	3,1	2,6	2,2	2,2	1,7	1,5	3,4
UNIQA	1,8	2,0	2,3	2,5	2,4	2,6	2,8	3,1	3,3

Zdroj: ČAP

Příloha č. 19: Podíl 10 největších pojišťoven v jednotlivých letech na předepsaném pojistném – ŽP (%)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Česká pojišťovna	42,5	36,2	34,8	36,0	33,4	28,0	25,1	24,7	22,6
Kooperativa	7,4	8,9	11,0	12,4	13,4	13,3	12,7	13,0	12,8
Pojišťovna ČS	3,7	10,4	9,3	7,4	5,4	9,3	11,8	11,6	11,4
ING	14,9	14,1	12,2	12,0	12,5	12,6	13,4	13,9	10,2
ČSOB Pojišťovna	11,2	9,9	7,8	7,7	8,8	9,4	10,0	9,5	9,2
Komerční pojišťovna	3,6	3,0	7,3	6,3	5,4	5,0	3,5	3,0	7,6
AXA	2,8	2,9	2,8	2,6	3,3	3,1	3,5	3,7	5,2
Allianz	4,2	3,7	3,4	3,9	4,3	4,5	4,8	4,7	5,0
Generali	2,2	2,2	2,5	2,8	3,5	4,2	4,4	4,6	4,3
AMCICO AIG Life	3,5	3,6	3,7	3,7	3,8	3,6	3,3	3,3	3,1

Zdroj: ČAP

Příloha č. 20: Podíl 10 největších pojišťoven v jednotlivých letech na předepsaném pojistném – NŽP (%)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Česká pojišťovna	36,3	36,9	36,4	36,7	36,8	35,3	33,3	31,7	29,1
Kooperativa	21,9	23,5	23,9	27,4	28,4	28,2	28,2	28,1	27,8
Allianz	11,6	11,4	11,3	10,6	10,2	9,7	8,9	8,7	8,7
Generali	2,8	3,5	5,5	5,6	5,5	5,9	6,6	7,2	7,5
ČPP	2,0	2,5	3,5	4,2	4,3	4,4	4,5	4,9	5,4
ČSOB Pojišťovna	4,5	3,8	4,3	3,9	4,0	4,3	4,6	4,9	4,9
UNIQA	2,2	2,5	3,1	3,3	3,1	3,1	3,4	3,9	4,2
CARDIF PRO VITA				0,8	1,0	1,1	1,3	1,5	1,8
EGAP	2,4		0,6	0,8	0,6	1,2	1,8	1,1	1,5
Triglav					0,5	0,6	0,7	0,9	0,9
Pojišťovna ČS	5,0	4,8	4,8	0,9					
AIG CZ		1,0	1,3						
Komerční pojišťovna	3,0	2,4							

Zdroj: ČAP